

Poština plačana v gotovini.

*

114.
krce

*

JANUAR & FEBR

1 9 * 3 4

ŠTEVILKA 1&2

»KRES«

Glasilo slovenskih fantov. Izhaja mesečno. Izdaja in tiska Misijonska tiskarna, Groblje - Domžale (predstavnik Jožko Godina, Groblje - Domžale.) Urejuje Ivan Martelanc s sodelovanjem uredniškega zbora. Za uredništvo odgovarja Jožko Godina, Groblje - Domžale.

ROKOPISI se pošiljajo na naslov: Ivan Martelanc, Ljubljana, Miklošičeva cesta 19.

UPRAVA: Misijonska tiskarna, Groblje - Domžale. Čekovni račun: Misijonska tiskarna (z značko »Kres«) štev. 15.730.

Letna naročnina: za posamezne naročnike Din 20.—, za skupne naročnike Din 18.—.

VSEBINA

Dr. C., Ali poznamo svoje naloge? — Pomembna obletnica. — *Smersu Rudolf*, Naša prosveta. — *Tone Kušar*, Velesila. — V vojnem ujetništvu. — *A. P.*, Na delo v Kat. akciji! — *Ivan Martelanc*, Slovensko zavarovalstvo. — *Dr. Aleš Ušeničnik*, O čtivu (slaba knjiga in njen vpliv). — *V. Winkler*, Človek brez zemlje. — *J. D.*, Pot do socialne obnove. — *Dr. Mahnič*, Blagoslov skupnih posvetov. — *Mati*, Fantom je treba za zakon priprave. — »Ubi arcano«. — *Stranik Dragoman*, Veliki čas. — *V. Winkler*, Poljanska hranilnica. — *Niko Kuret*, Za katoliški oder. — Po športnem in telovadnem svetu. — Knjige in časopisi. — »Kresu« poročajo.

UREDNIK SPOROČA:

I. J.: Tvoj članek o namenu prvotnih rajfajzovk ima več jako lepih misli, vendar pa je Tvoja razlaga posameznih gospodarskih in socialnih pojavov ponekod netočna. V napisani obliki članka ne morem objaviti.

R. F., Medija — Izlake: Tvoja navodila za krmljenje telet bi utegnila živinorejcem jako koristiti, »Kres« je namenjen bolj načelnim vprašanjem, zato Ti svetujem, da priobčiš svoje misli v kakem drugem listu, ki se bavi s kmetijstvom in živinorejo.

F. Z., Grm — Novomesto: Tvojega pisma sem se zveselil. Ne samo ugibati ali morda celo zabavljati, začeti je treba praktično delati. Pridno zbiraj svoje tovariše, pa se razgovarjate o važnih vprašanjih, čitajte skupno dober list ali lepo knjigo. Oglasite se pri g. župniku — in fantovski odsek katoliške akcije bo ustanovljen.

Številnim dopisnikom, ki še niso našli svojih prispevkov objavljenih, priporočam, naj potrpe. Polagoma se bo vse zvrstilo.

ALI POZNAMO SVOJE NALOGE?

Dr. C.

Ko gledamo ob nedeljah in praznikih, pa tudi ob delavnikih po naših cerkvah, nas prav veseli njih mnogoštevilni obisk. Mladi in stari, moški in ženske vseh slojev napolnjujejo naše cerkve. Ko so ob koncu preteklega leta sestavljali po naših cerkvah statistike sv. obhajil, smo se razveselili visokih števil. V Celju so n. pr. v vseh cerkvah ugotovili skupno okoli 200.000 sv. obhajil, v Ljubljani je bilo samo pri oo. frančiškanih 240.000 obhajil in tako dalje. Priznati se torej mora, da je naše slovensko ljudstvo v vseh slojih res verno katoliško.

Malo drugače pa gledamo, če vidimo ob nedeljah in praznikih in celo ob največjih praznikih ogromne množice, ki so že pred nedeljo ali praznikom zapustili mesto ali domači kraj in se zabavajo vse noči in vse dni po gorskih kočah in zavetiščih, po visokih planinah in pri smučanju. Pri tem popolnoma pozabljajo na nedeljsko in praznično dolžnost, nič jim ni mar posvečevanje praznika, nič ne mislijo na Gospodov dan. In življenje po kočah! Vedno in vedno čitamo pritožbe, kaj se godi ponoči po njih. Prav tako je v vlakih in avtobusih obnašanje, govorjenje in petje v pohujšanje zlasti nežnejši mladini. Imamo pa tu društva, podružnice SPD, razne športne organizacije, ki jim ne more biti vseeno, kako je življenje po letoviščih in planinah, kakšno mnenje dobivajo tujci o nas, tudi če bi se sicer vodstvo teh organizacij nič ne oziralo na moralno škodo, ki se s tem dela. V teh društvih je tudi mnogo članov, ki so globoko verni in tudi moralno čisti, in ki se s studom obračajo od pohujševalcev in klafačev v hlačah ali krilu. A pravega odločnega nastopa pogre-

šamo. Nič še ni bilo slišati, da bi bila kaka organizacija koga zaradi neprimerne vedenja izključila ali mu prepovedala vstop v svoje prostore. Le prav redko je slišati, da kdo v vlaku nastopi proti pohujšljivemu in grdemu govorjenju.

Poglejmo tudi, kaj se pri nas na raznih odrih igra, kaj se prenaša celo po radiu od drugod ali kaj se vidi in sliši po kinih in vprašajmo se, kako na to reagira katoliška javnost! Predlanskem smo slišali o osamljenem energičnem nastopu. Imel je uspeh, da je dotična igra zginila z odrov. Vendar še vedno čitamo v poročilih resnih kritikov, kako se skuša enak gnoj spravljati pred občinstvo. V časopisih, listih, knjigah čitamo napade na moralo, Cerkev, vero. In vendar si najdejo taki časopisi, listi in knjige pot povsod. Berejo se ti napadi, ta blatenja, a se ne stori nič v obrambo.

Tu ima zaveden katolik velike naloge, ki naj jih vrši. Tu nas čaka vedno in stalno delo. Po dva, trije naj bi hodili naši fantje ali dekleta na zlete tudi ob nedeljah in praznikih. Z zgledom pa naj bi pokazali, da je prvo vprašanje, kje bom opravil svojo nedeljsko dolžnost. Danes imamo povsod priliko, da to storimo. Med onimi, ki so pozabili na nedeljsko dolžnost, imam znance ali znanke, morda celo prijatelje ali sorodnike. Tu ne smemo pomišljati, ampak lepo na primeren način opozarjati jih, vabiti jih, če ne gre z mehkobo, pa tudi z resnejšo besedo. V vlaku, v kočah odločno nastopajmo zoper vsako nedostojnost v govoru in vedenju. Proti nedostojnostim v gledališčih, kinu, radiu imamo možnost pritožbe na pristojna mesta, če prve opozoritve ne pomagajo. Odklanjanje listov, časopisov in knjig, ki širijo nemoralo ali napadajo Cerkev in vero, je naša naloga. Mesto njih širimo dobre liste, časopise in knjige! Pobjejmo laži, ki se trosijo od čitateljev veri in Cerkvi nasprotnih knjig, časopisov in listov! Če sami tega ne znamo, povejmo to izobraženejšim, zlasti duhovnikom, da ti poučijo nas in tudi druge! V družtvih nastopajmo zoper vse morali in veri kvarne pojave! Mi vsi moramo biti križarji, ki smo sprejeli nase križarsko obljubo, vpostaviti kraljestvo Kristusovo na zemljo. Za to pa ni dovolj, da sami pridno hodimo v cerkev, k sv. obhajilu, ampak pripeljati moramo tja vse. Iti moramo v boj za vero in moralo. Postati moramo bojevniki — križarji.

Zato tudi socialno vprašanje naše dobe ni nerešljivo, njegova rešitev ni nemogoča — njim, ki verujejo v Kristusa, Sinu božjega. Ta vera pa mora biti močna, pogumna, brez kompromisov, kakor je bila vera prvih kristjanov.

Dr. Aleksič: Stanovska država.

POMEMBNA OBLETNICA

V ponedeljek 12 februarja je preteklo 12 let, odkar je bil okronan kardinal Ahil Ratti za vrhovnega cerkvenega poglavarja kot Pij XI.

Da bi pisal o njegovem delu, zlasti za misijonstvo, o njegovih okrožnicah, ki vzbujajo odmev tudi izven katoliškega sveta in ki dajejo jasne smernice v vseh važnih vprašanjih današnje dobe, ni mogoče v par vrsticah. Opozarjam le na knjižico »Ti si skala«, ki jo je izdala Akademska zveza ob 12 letnici kronanja Pija XI. Samo eno misel bi rad zapisal.

Zgodi se navadno, da izvolijo kardinali za to najbolj odgovorno službo izkušenega starejšega moža in utegnili bi kdo misliti, da manjka našim vrhovnim cerkvenim poglavarjem potrebne svežosti in iniciative.

Prav naš sedanji vrhovni cerkveni poglavar sv. oče Pij. XI. je najbolj jasen dokaz, da ta bojazen ni upravičena. Pred izvolitvijo za naslednika sv. Petra ni slovel samo kot katoliški znanstvenik, dober organizator in govornik, poznano je bilo njegovo ime tudi v sportnem svetu. Kot turist se je povzpел na vrhove italjskih in švicarskih Alp, ki veljajo še danes za težko dostopne — da, bil je celo med gorskimi pionirji, iskalci novih poti in marsikak greben je on preplezal prvi.

In še danes je v njem živahnost in odločnost. Poleg ogromnega dela, ki ga opravlja kot voditelj največje organizacije na svetu — katoliške Cerkve, najde še vedno prilike, da zlasti mladini pokaže svojo naklonjenost. Kdor ga je videl pri sprejemu zastopnikov katoliških skavtskih organizacij, je moral imeti občutek, da je mladenič med mladimi, živahen, preprost, vesel, popolnoma uživet v dušo mladega fanta.

Zahvalimo se Gospodu v molitvi, da nam je dal takega voditelja v teh težkih dneh in prosimo Ga, naj podpira Pija XI. pri njegovem delu še v naprej.

Neizmerna množica proletarcev na eni strani in na drugi nekaterih prebogatih neizmerno bogastvo sta nepobiten dokaz, da bogastvo, ki v naši dobi »industrializma« tako obilno narašča, ni prav porazdeljeno in dodeljeno raznim slojem ljudi.

Pij XI.: Quadragesimo anno.

NAŠA PROSVETA

Smersu Rudolf

Slovensko katoliško organizirano življenje se je pojavilo in se še javlja v prosvetnih društvih. Iz te šole so izšli vsi veliki slovenski možje. Za svojo visoko kulturno stopnjo se ima slovenski narod zahvaliti naši katoliški prosveti. Katoliška prosveta je kazala značaje, ustvarjala pionirje in borce za kulturne, gospodarske in politične pravice slovenskega naroda. Katoliška prosveta je bilo tisto, ki je našemu ljudstvu odprla oči, da se je zavedlo vsega svojega bistva, da je vrglo raz sebe vse verige in vse sponse in da je krepko obračunalo z vsemi svojimi zunanji in notranji sovražniki. Katoliška prosveta ima nemalo zaslug pri tem, da se je osvobodil naš kmet iz rok liberalnih oderuhov.

Ali je danes čas, da naša slovenska katoliška prosveta sede na svoje lavorite in z zadovoljstvom opazuje to ogromno delo?

Nikakor ne! Naša prosveta ni prišla niti do polovice svoje poti. Čaka jo še ogromno dela. Čakajo jo novi problemi našega kmeta in našega delavca. *Katoliška prosveta mora rešiti socialno vprašanje slovenskega človeka, mora postati slovenska katoliška socialna prosveta.*

Poglavitno delo naše prosvete odslej ne bo obstajalo več samo v prosvetnem domu, ampak tudi: v tovarni, v rudniku, na polju, v zadrugi, v delavnici in v pisarni. Ponavljamo, kar je nekje zapisano: »Prosvetni domovi niso zavetišča za rešene, ampak velike vojaške pisarne, kjer se delajo načrti za ofenzive na življenjski fronti. Prosvetni domovi niso zidovi, za katere se skrivamo pred viharji življenja, ampak delavnice, v katerih se okrepimo, da bomo prenašali viharje. Prosvetni domovi niso pristanišča, kamor se zatekajo razbite ladje, ampak luke, iz katerih gredo rešilni čolni ven na morje, da pomagajo tistim, ki se potaplajo.«

Pred nove naloge smo torej postavljeni. In kakor so naši predniki svojo nalogo zadovoljivo rešili, tako je sedaj na nas, da rešimo in ubranimo to, kar od nas zahteva sodobni čas.

Še se bo po naših društvih gojil šport in še gojila dramatika in petje in se bodo prirejali prosvetni večeri, sestanki, debatni večeri in govorniške vaje, toda vse to kot vodstvo in šola za bodoče težke dneve, ko bo morala katoliška prosveta rešiti prevažna socialna vpra-

šanja, ko bo treba kmetskemu stanu priboriti to, kar mu gre in ravnostako ustvariti delavskemu stanu tiste delovne pogoje, ki mu gredo kot bitju, ustvarjenemu po božji podobi.

VELESILA

Tone Kušar.

Legenda pripoveduje: Gutenberg, slavni izumitelj tiska, se je nekega večera l. 1436 mudil v tiskarni in sestavljal premične črke za tisk prve knjige. Kar se mu prikaže hudič, ki mu pravi: »Podaj mi roko, ker odslej bova tovariša in prijatelja! Zapomni si, da boš z iznajdbo tiska moj najboljši pomočnik. Doslej sem imel na razpolago samo sedem poglobitvinih grehov, zdaj pa bom spremenil način bojevanja. Tiskarna bo moj glavni stan. Izdajali bomo krivoverske knjige, opolzke romane, nenravne brošure, časopise in lažnive liste. Na ta način bomo pobijali tri najbolj nevarne trinoge: Boga, kralja in zdravo pamet. Spise bomo vrgli med starčke in mladeniče in dekleta, da celo med zakonce. Kot kuga se bo širil greh, zmota in pohujšanje, jaz pa bom imel bogato žetev.«

Hudič je izginil. Malo je manjkalo, da ni Gutenberg zavrgel svoje iznajdbe. Ali glej, tu se mu prikaže angel, ki mu pravi: »Pomisli na korist, ki jo bo prinesla človeškemu rodu tvoja iznajdba! Tisk bo z lučjo razganjal temo, dal bo vid slepim, branil resnico in pravico in širil ljubezen. Tisk bo ohranil poznejšim rodovom iznajdbe učenjakov, misli modrih, petje pesnikov in jok mučencev.« Angel je izginil, Gutenberg pa je ohranil svojo iznajdbo.

Fantje, čemu ta legenda? Zato, da spoznamo važnost in veliki pomen tiska, zato, da izpolnimo sveto zapoved, ki nas katoličane veže, da podpiramo dober, katoliški tisk. Ta najkoristnejši izum za širjenje znanosti in dobrega je človek pogosto zlorabil za širjenje hudobije in pohujšanja. S pomočjo tiska se svet pogreza vedno globlje v prepad pogubljenja. Tisk je tista velesila, ki izpodjeda temelje vere in odpira vedno bolj na široko vrata brezverstvu in nenravnosti.

Danes si stojita nasproti krščanstvo in brezverstvo. Alban Stolz je rekel: »Na papirju se bojujeta med seboj nebo in pekel.« — Te Stolzove besede veljajo še prav posebno za današnje čase. Danes je borba med dobrim in slabim tiskom posebno huda. Nasprotniki krščanstva se dobro zavedajo, da škodujejo veri bolj s tiskom kakor s

puško in mečem. Zato je svet kar poplavljen z raznimi listi, revijami, knjigami, ki so pisane v brezverskem duhu. Posebno se trudijo zasejati slabo čtivo med doraščajočo mladino, ker vedo, da je njihov trajni uspeh le tedaj zagotovljen, če si pridobijo mladino. Z izdajanjem nemoralnih povesti in romanov imajo namen umoriti v mladih dušah zmisel za lepo in čisto krščansko življenje. Taki romani so kakor dinamit, s katerim se ruši vera in krščanska morala, na njeno mesto se pa v vedno večji meri dviga spolna pohotnost in razbrzdanost.

Mi katoličani se premalo zavedamo, da je naša sveta dolžnost podpirati in širiti dober tisk. Ruski sovjetski režim troši za časopisje, s katerim seje brezboštvo, do 40% državnega proračuna. Nedavno so belgijski socialisti zbrali za svoj dnevnik »Le peuple« celih 15 milijonov frankov, Angleži so za svoj glavni list »Daily Herald« žrtvovali 175 milijonov, zato da ga ohranijo, nizozemski socialisti so pa zbrali za svoj tisk 12 milijonov goldinarjev. To so ogromne vsote, katerih dobri ljudje ne spravijo zlepa skupaj za dobro stvar, dočim nasprotniki ne štedijo z denarjem in z žrtvami za svoj brezverski tisk.

Mi katoličani trošimo ogromne vsote za razne dobrodelne namene: za šole, za cerkve, za reveže, za misijone; prav je to in lepo; premalo pa žrtvujemo za dober tisk. Dober časopis je kakor misijonar, ki vsak dan pridiga in oznanja desetisočim versko kulturo in moralo. Tisk je tista velesila, ki svet vodi in oblikuje, vodi ga pa lahko ali v duhu krščanstva, ali pa v duhu brezboštva. Zato je služba onega, ki podpira in sodeluje pri katoliškem tisku, zelo vzvišena in važna naloga. To je izrazil tudi papež Pij X., ko je nekemu katoliškemu časnikarju dejal: »Blagoslavljam vaše pero, kot so moji predniki blagoslavljali meč viteza.«

Fantje! Ko vam pišem te vrstice, me navdaja ta iskrena želja, da bi vzbudil v vaših srcih zavednost in ljubezen do verskih časopisov in knjig, na drugi strani pa zanetil neizprosni boj vsemu brezverskemu tisku!

Dovolj imamo še pisateljev, ki pišejo v verskem duhu; tudi v mlajši generaciji vstajajo ljudje s peresom v roki, s čistimi nazori in verskim prepričanjem. To so pisatelji, ki zaslužijo globoko spoštovanje vsakega kristjana; ti pisatelji so močni stebri krščanstva.

Po naših prosvetnih in župnijskih knjižnicah je na tisoče lepih in krščansko vzgojnih knjig, teh se poslužujmo, to je velik zaklad naroda, v tem zakladu je zapisana tudi bodočnost našega naroda.

Še na eno važno dolžnost bi vas rad opomnil. — V novem letu je čas, da obnovimo naročnino za naš list »Kres«, ki je edino glasilo slovenskih katoliških fantov. Naša dolžnost je torej, da ga širimo. Zavedajmo se, da je »Kres« naš list in da ima namen, vzgajati fante po krščanskih načelih. Zato mu stojmo zvesto ob strani! Vsak fant naj skuša pridobiti še enega naročnika — in obstoj bo listu zagotovljen. Svoje izdatke omejimo tam, kjer nam niso v nobeno korist, da, morda celo v škodo.

Na delo torej za dober katoliški tisk! Če hočemo ohraniti svoj najdražji zaklad — sv. vero, potem ljubimo in podpirajmo dobro versko knjigo in časopis!

To naj bo odslej naša sveta zapoved!

V VOJNEM UJETNIŠTVU

V zadnji vojski je bilo vojnih ujetnikov zelo veliko. Precej se je pisalo o njihovem življenju. Tudi mnogo naših slovenskih fantov in mož je okušalo življenje vojnega ujetnika, a pisali o tem še niso. Ob vrnitvi iz ujetništva je moral častnik, ki je bil kot ranjenec ujet, podati pismen odgovor na razna vprašanja, neranjeni ujetniki so pa prišli pred posebno komisijo, da se tam opravičijo. Uredništvo »Kresa« je dobilo na razpolago pismeno poročilo ujetega ranjenega slovenskega častnika; v nadi, da bo naše čitatelje ta dokument zanimal, ga priobčujemo dobesedno.

V BOJU RANJEN IN UJET.

Ranjen in ujet sem bil dne 7. avgusta 1916 pri Kutyski ob Dnjestru, južnovzhodno od Nižniova. Proti poldnevu je dobil domobranski polk št. 5, ki je stal pri gradiču v Kutyski, povelje, izvršiti protinapad. Četrta bataljon (poveljnik stotnik Demuth) je imel nalogo prodirati na levem krilu polka. Jaz sem bil po dispoziciji bataljonskega komandanta najprej določen, da tvorim s svojo 15. stotnijo (obstojala je samo iz 80 pušk) bataljonsko rezervo. Med prodiranjem pa sem prejel od bataljonskega poveljnika usten ukaz, zasesti neko višino v levem boku napadajočega polka. Izvršil sem povelje tako, da sem obstreljevan od sovražne pehote in topništva z enim vodom naglo zasedel tisto višino in se pričel tam zakopavati. Drugemu vodu pod poročnikom Mihaelom Gubalo pa sem ukazal razprostrti

se za 50 korakov zadaj in na levo, en roj pa odposlati za varstvo levega boka na pobočje do reke Dnjestra.

Nadvladujoča višina Dablila pred mojo postojanko je bila v rokah sovražnika. Otvoril sem torej ogenj na prodirajočega sovražnika in odposlal ordonanca z ustnim poročilom k bataljonskemu poveljniku, da sem višino zasedel in da se nahajam v hudem sovražnem infanterijskem in artilerijskem ognju. Med prvimi ranjenci je bil desetnik Stuzman.

Ko se je med tem razvil desno od mene polk v napad, sem s kratkim skokom potegnil en del rojne črte naprej. Tudi vod poročnika Gubale je prišel na isto višino s prvotno rojno črto. Tu pa zapazim, da se prično deli polka, ki so se razprostrli na desni, naglo umikati v globoko zarezano dolino, iz katere se je razvil napad. Ker je bil sedaj sprednji del moje rojne vrste preveč izpostavljen, sem ga potegnil nazaj v ravno črto z ostalo stotnijo. Ker nisem dobil povelja za umik, pač pa sem lahko videl, kako ves polk hiti v dolino in ker sem smatral svojo lastno postojanko, ki se je na levi naslanjala na strmino proti Dnjestru, za zelo važno za kritje umika, sem se odločil vztrajati še nekaj minut in z brzim streljanjem zadrževati sovražnika, ki je zasledoval polk.

Tedaj sem, ležeč v vojni črti, začutil hud udarec na svojem desnem stegnu. V nezavestni refleksivni kretnji sem skočil pokonci ter bil v trenutku v drugič zadet od krogle, ki mi je prestrelila levo nogo pod kolonom. Bil bi se zgrudil, tu pa priskoči moj sluga in me podpre ter pokliče še enega vojaka, ki me zgrabita pod pazduhami ter neseta nazaj. Poveljnik voda kadet R. Schmidt opazi to in me nekaj vpraša. Ne več pri polni zavesti sem le še mogel ponoviti prejšnje svoje povelje: »Brzo streljajte!« V tem trenutku se zgrudi vojak, ki me je opiral, brez glasu, jaz pa sem se onesvestil. Ko se mi je zavest povrnila, sem videl na tleh ležeč, kako skuša moj sluga odgnati od mene Ruse, ki so bili sedaj že tu. Ker pa me je takoj zopet zavest zapustila in se mi je ponovno le za nekaj trenutkov vračala, ne vem niti, kaj se je z mojim častniškim slugo zgodilo. Popolnoma oplenjen sem končno obležal na bojišču. Sovražnik je zasledoval bežeče. Upal sem še, da se bode umikanje ustavilo na višinah zahodno in severno od Kutyske, zato sem se plazil, vedno znova padajoč v nezavest, do bližnjega grmičevja, da bi se mogel morebiti ponoči priplaziti do svojih. Tu pa sem zapazil na višinah onstran doline že rusko konjenico. Vendar sem se zvečer plazil — na noge se nisem mogel prav nič opi-

rati — skozi grmičevje in nato po žitnem polju do vasice Kutyska in tu v najbližjo kmečko hišo. Tu me je našla ruska patrulja, ki me je najprej natanko preiskala in mi odvzela še nekaj papirjev, nato pa ukazala trem starim rusinskim kmetom, da so me prenesli na obvezovališče. Tu me je ruska sanitetna patrulja lepo obvezala; silna žeja me je mučila; neka rusinska kmetica mi je prinesla toplega mleka, ruski vojaški kuharji so me napojili kar z osmimi vojaškimi skodelicami čaja, ki sem jih zjutraj popil kar po vrsti. Nato pa je prišel ruski sanitetski voz, v katerem je bil že tudi ranjeni tovariš praporščak Chatrny, in naju odpeljal v šolo v Oleši, kjer so mi drugi dan ruski vojaški zdravniki odrezali proč viseče kose stegna, nato so naju naložili na avtomobil in odpeljali preko Vozonova v Horodenko. Tu so nas skupaj z drugimi ranjenimi ujetniki in tudi ruskimi ranjenimi oficirji naložili v sanitetni vlak. Peljali smo se preko Novovšelice v Odeso, dalje na Jekaterinoslav in končno v Moskvo. Odtod sem prišel v 36. evakuacijsko bolnico v Kalugi, kjer sem ostal tako dolgo, da so se mi za silo zacelile rane.

V UJETNIŠKEM TABORU.

Ko sem ozdravel, sem se nahajal od konca oktobra 1916 v taborišču Bolhov (Orlovska gubernija). V taborišču je bilo okoli 400 častnikov-ujetnikov. Nastanjeni smo bili v 12 hišah v mestu. Proti koncu l. 1917. so se pričeli številni poskusi pobega. Iz 9. kvartirja, kjer sem se nahajal, je do srede januarja 1918. od 28 častnikov pobegnilo 12. So-li ti srečno prišli v domovino, o tem nismo mogli nič gotovega zvedeti. Vseh častnikov, ki so ob mojem pobegu še ostali v Bolhovu, je bilo okoli 200 in so bili razdeljeni na 5 stanovanj (komande). V marcu 1918. se je demobiliziralo in so odšli vojaki, ki so nas dotlej stražili, domov. Stražo je prevzela »rdeča armada«, ki je vsak dan na posamezna stanovanja pošiljala po dva moža. Ker na mojem stanovanju, kjer so združili ujetnike dveh stanovanj, za stražo ni bilo več posebnega prostora, straže k nam sploh ni bilo več. Koncem aprila je prišlo od »Sovjeta« v Bolhovu povelje, da se morajo častniki-ujetniki vsi skupaj namestiti in strogo zastražiti v neki baraki, ki je poprej služila v to, da so v njo zapirali ruske novince, ki so jih potrdili, dotlej, da so jih odposlali k njihovim oddelkom. Te barake so bile že dolgo prazne, v slabem stanju in vlažne. V ponedeljek 29. aprila bi se imelo to povelje izvršiti. Tega dne bi se morali tudi oni vojni ujetniki, ki jih je posebna komisija spoznala za bolne in

invalidne, odpeljati iz Bolhova zaradi zamenjave z ruskimi vojnimi ujetniki.

Od konca 1917. dalje je popolnoma odpovedala preskrba vojnih ujetnikov z živili. Uprava ni dostavljala skoro nič moke več. Za prve mesece (januar - april) 1918. so prejeli vojni ujetniki vsega skupaj le okoli 5 funtov (1 in pol kg) moke na osebo. Ostala živila so postajala od dne do dne dražja. 1 funt mesa je stal aprila 1 rubelj 90 kopejk, 1 mera (okoli 18 kg) krompirja 7 rubljev. Kruha v mestu ni bilo mogoče nikjer kupiti. Vojni ujetniki so hodili po bližnjih vaseh, kjer so tu pa tam zamenjali za kak kos obleke kruh, ali pa ga za ceno 1 rubelj in funt kupili, navadno so jim zelo dobrosrčni ruski kmetje kak košček kar podarili. Tistih 50 rubljev, ki jih je morala

Pogled na Bolhov. Po risbi vojnega ujetnika.

ruska uprava mesečno izplačevati ujetim višjim častnikom, v Bolhovu marca že ni več izplačala, češ da v blagajni ni denarja. Rdeča armada (v Bolhovu, ki šteje 25.000 prebivalcev, okoli 200 mož z nekaj strojnicami) je smatrala ujete častnike za nasprotnike revolucije (konterrevolucionarje). Ujeti oficirji so popolnoma obubožali. Le tako, da je 21. jan. in 30. marca 1918. delegat danskega konzulata prinesel denar (prvič 35 in drugič 25 rubljev za osebo),

smo še nekako shajali. Aprila meseca je brzojavil in pisal po činu najstarejši častnik ritmojster Prilinski na danski konzulat po denar. Ko pa je prišel brzojavni odgovor, naj prideta dva častnika po denar, je odrekel Sovjet v Bolhovu dovoljenje za pot v Moskvo, češ da glede tega nima nikakega navodila iz Moskve.

Od mάρca 1918. dalje sem pogosto govoril v vaseh okoli Bolhova s kmeti in bivšimi ruskimi vojaki. Na begu sem prepotoval peš Orlovsko gubernijo od severa proti jugu (Bolhov - Hotinez - Dmitrovsk - Sjevsk - Gluhov). Pri tem sem opazil sledeče: Na vasi so sedaj vsi moški doma. Vidijo se skoro same vojaške uniforme. Orožja nisem videl. Od vojnega ministra Trockija napovedane splošne zglasitve v svrhu vaj v orožju in streljanju nisem nikjer videl izvajati. V Sjevsku so šli na rusko Veliko soboto vojaki ruske rdeče armade s svojimi puškami na dopust.

Skoro brez izjeme so kmetje v krajih, ki sem jih prepotoval, politični pristaši ruske komunistične stranke (boljševiki). Samo stari ljudje govore o carju. 1. maja sem potoval med krajema Hotinez in Dmitrovsk. Vkljub slovesni prepovedi moskovskega patriarha so se vršila v vsaki vasi slavnostna zborovanja pred cerkvijo. Govorili so doposlani slavnostni govorniki. Jezdecι so dirjali po poljih in pozivali ljudi od dela k proslavi socialističnega praznika. Okoli pol dneva je počivalo vse delo. Med Bolhovim in Sjevskim sem videl povsod najživahnejše delo na polju. Celo dečki 12 let so branali s konji. Tu je vsa še neposejana, za obdelovanje pripravna zemlja razdeljena med kmete po glavah v družini. Na glavo je prišlo različno v različnih občinah, od $\frac{1}{4}$ do 2 desjatin. V krajih med Sjevskim in Gluhovom se je manj delalo. Kmetje so mi rekli, da zato ne obdelujejo polja, ker bo itak zopet vsa zemlja pripadla veleposestnikom, če Nemci pridejo. Poslopja veleposestnikov so deloma prazna, deloma pa tudi porušena in sežgana. Ogromne so zaloge konoplje v teh krajih. Prej tako živahna kupčija s konopljo počiva popolnoma. Velike množine tega predmeta bi se dale izvoziti.

BEG IZ UJETNIŠTVA

Ker ni bilo nikakega upanja na izmenjavo vojnih ujetnikov in se je bilo bati vedno novih zapletljajev, sem se odločil za beg in sicer za pešpot po najkrajši črti Bolhov — Gluhov, kjer so se po poročilih ruskega generalnega štaba nahajale nemške čete. Za izvršitev tega načrta sem smatral najpripravnejši čas ruski Veliki teden.

Pot je dolga 260 km in upal sem, da bom zadel na ruske prednje straže ravno na Veliko nedeljo. S tem načrtom je soglašal tudi moj tovariš nadporočnik Karel Cepak od 153 baona (t. j. uradna kratica za »bataljon«) deželne brambe. V nedeljo 28. aprila je bil sklep storjen in v ponedeljek 29. zjutraj ob 4. uri sva na skrivaj zapustila Bolhov. O begu sem obvestil samo enega tovariša, poročnika Š. od 52 pešpolka. Begunca sva bila v polni uniformi, le častniške odznake sva odstranila. Na vsako vprašanje sva pa sklenila odgovarjati le čisto resnico. Nekaj kilometrov zunaj Bolhova sva srečala prvega kmeta. Na vprašanje, kam da greva, sva odgovorila, da se vračava v domovino. Kmet naju še vpraša, če se tudi ruski vojni ujetniki vračajo. Odgovoriva mu, da se sedaj vračajo po železnici bolniki, za temi pa pridejo na vrsto tudi zdravi. Midva pa ne moreva čakati na izmenjavo, ker ne dobiva ne kruha, ne denarja. Po takem razgovoru se kmet odkrije, prekriža in nama želi srečno pot. Razšli smo se. Prvo noč sva poiskala majhno vasico, kjer nama je dal prenočišče neki kmet, čigar sin je bil v nemškem ujetništvu. Dal nama je tudi večerjo, a plačila ni hotel in tako je bilo tudi vso pot.

Avstrijci brez razlike, bodisi Slovan, Nемеc ali Madžar so pri ruskih kmetih zelo priljubljeni. Kmetje pravijo, da niso tako rezki kakor Nemci iz Rajha. V okrajnem (ujezd) mestu Dmitrovsk sva hotela prenočiti v hotelu. Tu so naju spoznali kot oficirja. Toda hotelir naju ni hotel naznaniti, da bi nama ne bilo treba čez praznike prebiti v ječi, ampak nama je svetoval, naj iščeva prenočišča v bližnji vasi, tam naju ne bo nihče nadlegoval. Ker se povsod od Bolhova do Sjevska nahajajo vojni ujetniki iz moštva (z marsikom sva govorila in vsak nama je rekel, da bo po Veliki noči tudi pobegnil), nisva v večjih krajih vzbujala nikake pozornosti. 1. maja sva pozno popoldne dospela v vas Kitova. Tu naju je ustavil neki član tamkajšnjega Sovjeta in naju predstavil zbranemu Sovjetu. Izkaznice nisva imele nikake. Zbor, ki so ga po večini tvorile ženske, nama je bil zelo naklonjen in je sklenil odposlati naju do sosednje občine, ki naj naju odda dalje do okrajnega načelnika v Dmitrovsku. Nek bivši vojak in sedaj rudeči aramejc je dobil ukaz, naj nas pelje do sosednje občine Lapki. Ko smo dospeli tja, je bila vsa vas prav pri starosti (župan), ki je delil sladkor. Komaj naju zapazi malo natrkan Rus, naju takoj proglasi za svoja gosta ter prevzame od Sovjeta, ki se je naju iznebil, nalogo, odpraviti naju dalje. Mož nama da prav dobro večerjo in

prenočišče, zjutraj pa vošči srečno pot in zopet sva bila prosta. Ljudje so nama bili vso pot zelo naklonjeni.

Mesto Sjevsk je bilo središče vojaških operacij v smeri proti Gluhovu. Že pred mestom sva govorila z oboroženimi vojaki, ki so odhajali na velikonočni dopust. Izjavljali so, da naju oni ne bodo zadrževali ob povratku v domovino, samo naj gledamo, da tudi tam kmalu napravimo revolucijo. V mestu je bilo živahno vojaško življenje. Neki kmet nama je pokazal v vozu, ki je peljal mimo, poveljnika čet; bila sta to neki mornar in neki navaden vojak. Oba sta bila brez vsakih posebnih znakov. Stopila sva v bližnjo čajnajo (pri nas bi bila to kavarna). Že med potjo sva zvedela, da se nahajajo onstran Sjevska ruske prednje straže, ki so z mestom zvezane po vojnem telefonu. Ko sva korakala iz mesta, sva to telefonsko napeljavo tudi videla. Bila je speljana po vseh pravilih vojne tehnike. Kar privozita za nama dva voza vojakov. Vsi vojaki, kar sva jih med potjo videla, so bili Rusi iz bližnje okolice. Vojaki na vozu so imeli zamenjati prednjo stražo pri vasi Lipici. Voza obstaneta in vojaki prično običajen razgovor. V Lipici vojaki ostanejo, midva greva dalje. Kake 3 km pred Lipici pelje moskovsko-kievski trakt (t. j. stara cesta iz Moskve v Kiev, po kateri sva potovala), čez most. Tu stoji v pristavi ob mostu prednja straža. Ko se razgovarjava z nekim pastirjem, prijezdi nenadoma vojak in naju s precej rezkim glasom vpraša, odkod in kam. Ko mu odkrito poveva, da se vračava domov, pripomni, da to vendar ne gre. Ruska vlada bo morala za svoje ujetnike plačati 6 milijard, v Rusiji ujeti Avstrijci pa kar meni nič tebi nič uhajamo. Odgovorim mu, da smo morali za vse, kar smo v Rusiji prejeli, podpisati pobotnice. Ta odgovor je moža nekoliko presenetil. Pripomnil je samo še, da nima nikakih ukazov glede vojnih ujetnikov in je odjezdil čez most na pristavo. Tu so čez most prišli ruski vojaški begunci iz avstrijskega ujetništva. Ž njimi sva se spustila v razgovor. Pripovedovali so nama svoje doživljaje v Avstriji. Ni bilo opaziti pri njih nikakega sovraštva. Prihajali so iz Gluhova, kjer so videli nemške čete. Po tem kratkem presledku sva šla dalje čez most in mimo pristave. Sedaj sva šele videla na cesti ob strani vojaka s puško, ki je počasi korakal pred nama. Mirno greva po drugi strani dalje. Vojak obstane in hipoma vstane iz obcestnega jarka drug vojak. Ko prideva z vojakoma vstric, naju ta vpraša: »Kuda pani?« (Kam gospoda?) »Domoj!« (Domov!) »Vali, vali!« (Idi, idi!) Šla sva dalje in odslej nisva več videla ruskih čet.

Dva dni nato 6. maja sva že bila na železniški postaji v Gluhovu. Tu sva se javila pri nemškem stotniku in dobila dovoljenje, da se smeva še istega dne z vlakom odpeljati čez Vorožbo v Kiev. V Kievu sva se javila pri c in kr. komisiji za vojne ujetnike. Ta naju je napotila v Lvov. 8. maja sva v brzovlaku pri Brodiju stopila na avstrijska tla.

NA DELO V KATOLIŠKI AKCIJI!

A. P.

V vlak Pariz - Basel je vstopil v Mühlhausenu potnik. Kmalu sva bila v živahnem razgovoru. Odlikovala ga je izredna inteligenca, za vse se je zanimal, povsod je bil doma.

Fantovsko vprašanje! — Tu so mu pa lica zažarela, oči se zasvetile! Tu se je pa izkazal strokovnjaka, mojstra! Kako mu je tekla beseda, kakšno razumevanje in navdušenje za modernega katoliškega fanta! — Kako se gibljejo, kako delujejo v Franciji, Italiji, Nemčiji, Švici itd., vse je imel v mezincu. Kar strmel sem, ga gledal in poslušal in občudoval!

Basel! — Skupaj sva izstopila in povabil me je s seboj na svoj dom. Kmalu naju je avto pripeljal v bližino neke cerkve in vstopila sva — v župnišče.

Bil je Robert M ä d e r , župnik v Baselu, slavni mladinski organizator in pisatelj.

Čez polnoč sva sedela in govorila — o fantih. O njih nalogah, o njih zablodah, o vodstvu, o telovadbi, o dušni in telesni vzgoji, o verskem prepričanju fantov. Kar bruhal je iz sebe globoke misli, ki so se kresale in iskrile kakor bi kovač koval razbeljeno železo.

Nikoli ne bom pozabil besed, ki jih je govoril s takim poudarkom v preroškem duhu: »Morda bo prišel čas, ko nas bodo povsod odrinili in premagali, premagali na odru in v društvu, premagali pri telovadbi in vzgoji, morda bo prišel čas, ko bomo segali po fantih, pa jih naše roke ne bodo dosegle, ko jim bomo hoteli govoriti, pa nas ne bodo smeli poslušati — ali tega se zavedam: *naši fantje s sklenjenimi rokami na kolenih pred svojim božjim prijateljem so nepremagljivi!* To je moje prepričanje, moje upanje!« —

Ša danes mi zvenijo te besede v ušesih. Tam pred tabernakljem bodo vstajali izklesani, kremeniti, katoliški fantovski značaji, od tam

bodo prihajali mladci, polni borbenega duha, tam se bo zbirala avantgarda katoliške Cerkve, tam se bo množila častna straža božja, vedno pripravljena na boj na katoliški verski fronti, od tam bodo prihajali apostoli katoliške akcije, budilci novega časa, vélikega časa.

Katoliška akcija ni v lepih, prijetno donečih besedah. Katoliška akcija je dejanje, življenje. Katoliška akcija zahteva celega človeka, celega kristjana. Polovičarji niso za katoliško akcijo. Vojaki iz svinca niso za obrambo domovine. Katoliška akcija ni samo pripravljenost v ozadju, ampak boj na fronti, boj za Kristusa, za Cerkev, za načela, za vero, za pravost. Katoliška akcija je kakor vulkan, ki siplje iz sebe vedno nov ogenj, ogenj gorečnosti, ogenj ljubezni, ogenj delavnosti. Ta ogenj pa ima svoje središče v tabernaklju.

Če si božji fant, cel človek in kristjan, če si katoliško ves prežet, bodi delaven član v fantovskem odseku katoliške akcije!

SLOVENSKO ZAVAROVALSTVO

Ivan Martelanc

Zavarovalstvo je v svoji današnji razvitosti ena najvažnejših narodnogospodarskih panog. Če za primer navedemo samo nekaj podatkov za ameriško zavarovalstvo vidimo, da je 5% vsega narodnega premoženja v Združenih državah vložena v zavarovanje. Narodni dohodek je leta 1926 dosegel v Ameriki 90 milijard dolarjev, pa se je od tega porabilo za zavarovalne premije 6 milijard dolarjev ali 6.4%. Tudi drugod, kjer je zavarovalstvo že dobro razvito, zlasti v Angliji in na Japonskem razberemo iz statistik slične podatke, ki nam dokazujejo, kako postaja zavarovalstvo od dne do dne močnejša in važnejša postavka v gospodarskem računu vsakega naroda.

Slovensko zavarovalstvo je še razmeroma mlado in ne more pokazati takih uspehov kot jih opazujemo v drugih, gospodarsko bolj razvitih državah. Saj pa tudi celokupna premija v naši državi znaša pri požarnem zavarovanju komaj 130 milijonov Din, življenjska nekaj nad 100 milijonov Din, zavarovani kapital življenjskega zavarovanja pa ocenjujemo na tri milijarde Din, kar je razmeroma malo, ker odpade s tem na vsakega Jugoslovana komaj 215 dinarjev zavarovane vsote.

O našem človeku velja, da je že po naravi dober, preudaren gospodar, ki vse poskuša, se vsega loti, samo da si ohrani grudo in

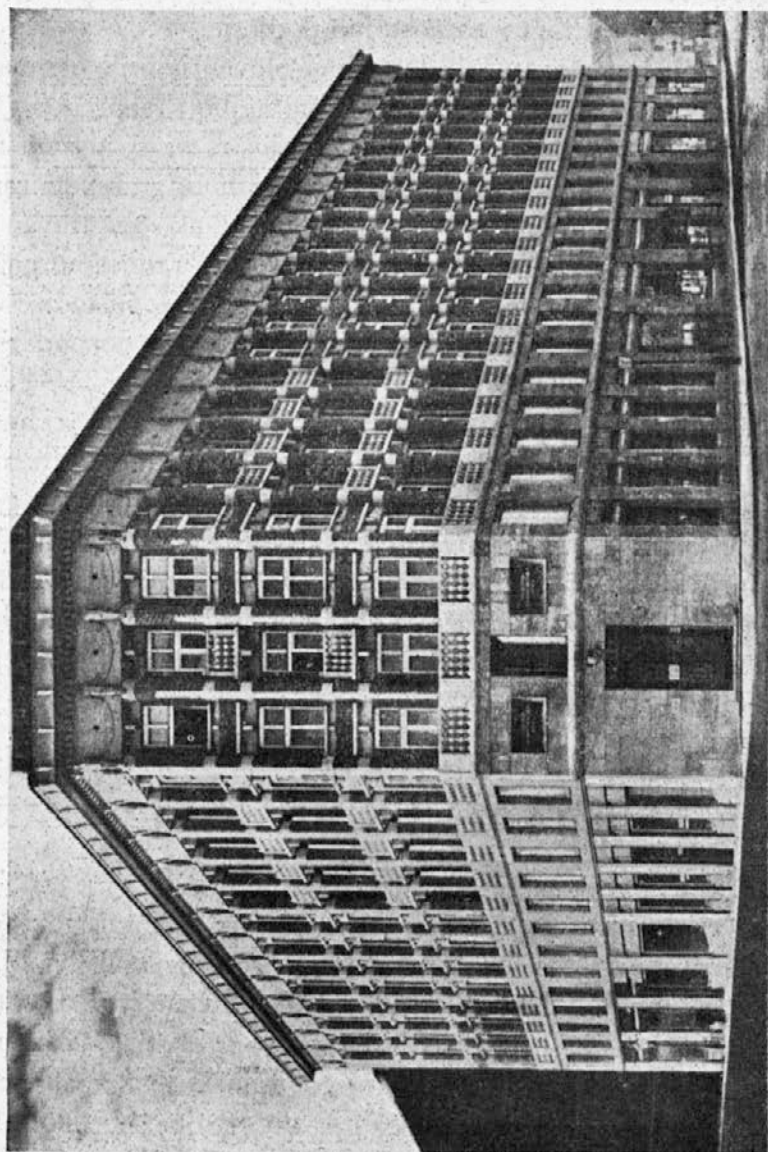
rodni krov. Zato pa se je pri nas najprej in najbolj razvilo požarno zavarovanje. Iz statistik kranjskega deželnega zbora razberemo, da je okrog leta 1890 bilo na Kranjskem zavarovanih že skoro tri četrtine kmetiških gospodarstev. Toda zavarovalnice, ki so po svojih zastopnikih delovale v slovenskih deželah, so bile vse tujerodne. Razen tega so se v poslovanju takratnih zavarovalnic dogajale često nerednosti, kar je imelo za posledico pogostne utemeljene pritožbe po časopisju in na zborovanjih; celo v kranjskem deželnem zboru in v parlamentu na Dunaju se je razpravljalo o tem. Iz vsega tega je vedno izzvenela zahteva in se vedno glasneje ponavljal klic po osamosvojitvi slovenskega zavarovalstva.

Prvi poskus, da bi se ustanovila slovenska zavarovalnica, sega v leto 1872, ko je nastala v Ljubljani zavarovalna banka »Slovenija«, ki pa je radi svojega naglega propada napravila našemu narodu na gospodarskem in političnem polju več škode kot koristi.

Misel za trajnejšo rešitev tega našega narodogospodarskega vprašanja je dal prvi katoliški shod v Ljubljani leta 1892, ki je poudaril, da se mora čimprej osnovati samostojna slovenska zavarovalnica. In še tudi potem je trajalo dolgih osem let, da se je iz razprav v časopisju, razgovorov gospodarskih, političnih in kulturnih delavcev, na vseh gorah besed in številčk dne 3. decembra 1899 porodila prva slovenska zavarovalnica Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani.

V 34 letnem delovanju si je Vzajemna zavarovalnica pridobila nespornih zaslug za ureditev slovenskega zavarovalstva in dosegla tako častne uspehe, da nam mora biti to podjetje v naš narodni ponos. V tem času se je udomačila skoro v vsaki slovenski vasi in njeno ime je znano daleč preko mej jugoslovanske države. Tudi do 80 in več odstotkov vseh poslopij je ponekod že prevzela v zavarovanje, drugod si pa prizadeva odstotek požarnih zavarovanj od dne do dne večati. Silno se je utrdila tudi finančno, saj znašajo njena kritna sredstva danes že preko 50 milijonov dinarjev.

Poleg požarnega je uvedla polagoma skoro vse panoge modernega zavarovanja, kajti njen namen je, da zadosti slovenskemu človeku v vsaki potrebi po zavarovanju. V času, ko se je ljudstva prijeljo neko hlepenje po druženju v samopomočih, pa so bili mnogi v svojih upih in žal tudi v svojih računih kruto razočarani, je bila zopet Vzajemna tista, ki je živo opozorila ljudi na važnost resnega solidnega zavarovanja ter uvedla ljudsko življenjsko zavarovanje pod imenom »Karitas«.

Palača Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani.

Med vsemi zavarovalnicami, ki delujejo v Sloveniji, ima Vzajemna zavarovalnica po svoji zgodovini in svojem sedanjem položaju čisto svojsko stališče kot naše čisto domače podjetje. Poleg nje ima svojo centralo v Ljubljani le še zavarovalna banka Slavija, ki je združila na jugoslovanskem teritoriju se nahajajoča zavarovanja češke zavarovalnice Slavije v Pragi v samostojno podjetje.

Izmed vseh jugoslovanskih dežel ima Slovenija brez dvoma najbolj razvito zavarovalstvo. To zato, ker ima najbolj razpredeno svojo lastno gospodarsko organizacijo. Prav zadnji čas pa so pričeli nekateri gospodarji krčiti pri zavarovalnih premijah in zniževati zavarovane vsote. To ni pametno, to ni gospodarsko, ako zavarovanje ne obseže vse škode, ki utegne posameznika zadeti. Pa ne samo požarna škoda, tudi smrt, vlomska tatvina, telesna nezgoda — posledice vsake škode si lahko olajšamo z zavarovanjem. Za presojo gospodarskega napredovanja posameznega naroda zadošča, da pogledamo gibanje njegovih zavarovalnih premij. Ne pozabimo na to zlasti mi, ki hočemo narodu pomagati in koristiti tudi gospodarsko, ne le kulturno in socialno. Ne prezrimo pa pri tem tudi dejstva, da ima naše gospodarstvo največje koristi, ako poverimo vsa svoja zavarovanja naši slovenski zavarovalni ustanovi, ki jo je naš narod sam poklical v življenje z namenom, da mu služi v obrambi proti nepreračunljivim kvarnim dogodkom, ki mu uničujejo telesne moči in premoženjske sile.

O ČTIVU IN ŠE KAJ

Iz razprave: Dr. Aleš Ušeničnik, Slaba knjiga in njen vpliv.*

Nekateri se opravičujejo, češ kaj mi more ena knjiga škoditi, potem pa, saj vendar sam lahko presodim, ali mi je škodljiva, ali ne.

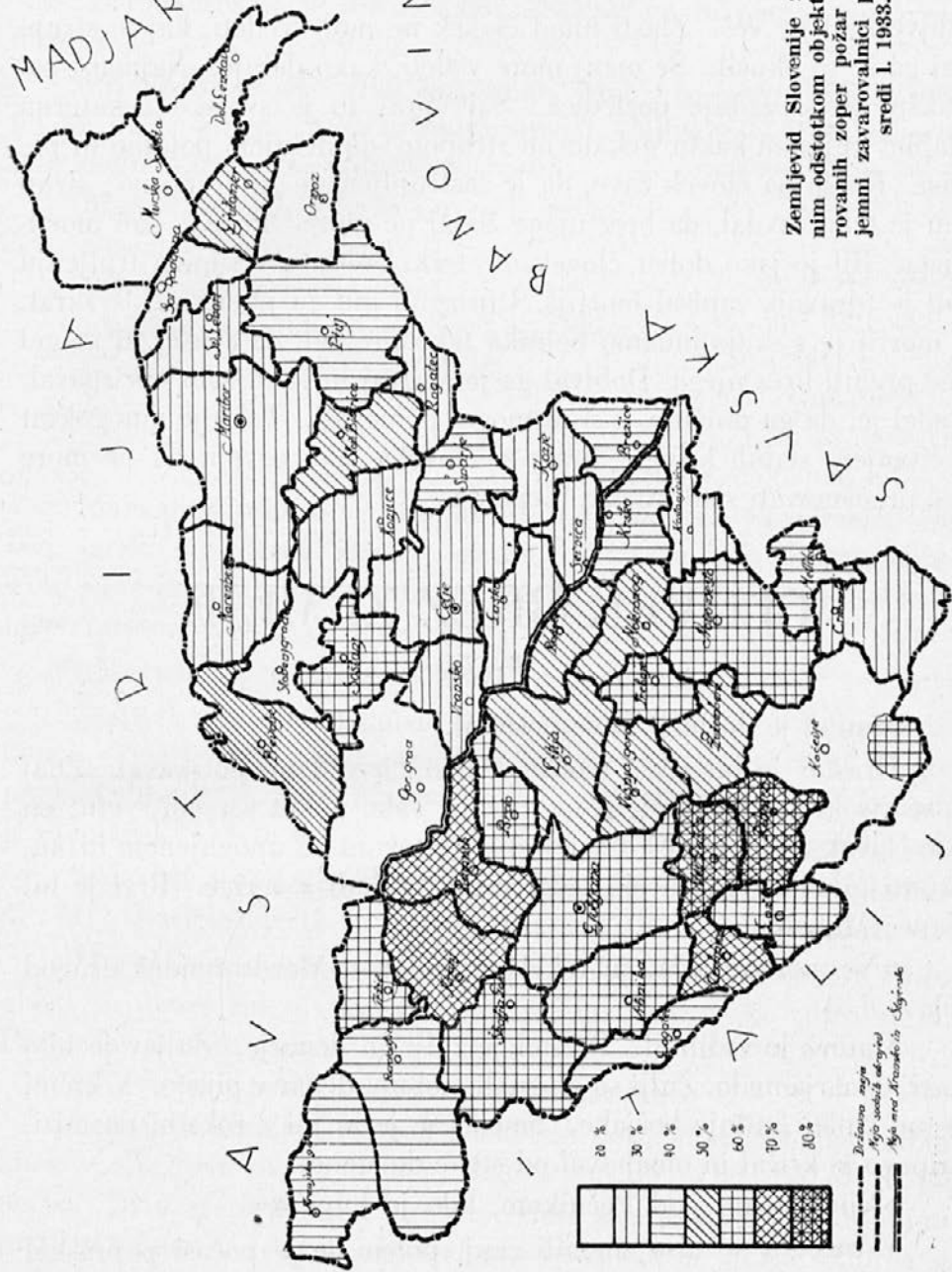
Oboje je zmotno. Knjiga je lahko stekleničica strupa. Stekleničica je majhna, a niti ni treba, da bi vso spil, dosti je časih nekaj kapljic, da se zastrupiš. Tako je s knjigo. Ena knjiga, eno mesto v knjigi časih zadostuje, da se človek duševno otruje. »Galeotto fu il libro e chi lo scrisse«, je dejala nesrečna Francesca.** Da, eno mesto v

* V kratkem izidejo v Naši poti, II. zv. sledeče razprave: Dr. Aleš Ušeničnik: Umetnost in nравnost. — Dr. Aleš Ušeničnik: Slaba knjiga in njen vpliv. — Dr. J. Debevec: Nevarnosti leposlovnega čtiva. — Dr. A. Odar: Cerkev in čtivo.

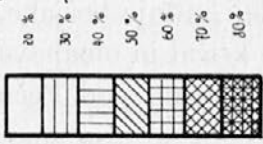
** »Ropar je bila knjiga in tisti, ki jo je spisal.« Znani izrek Frančiške iz Rimini.

MADJARSKA

BANOVINA

Zemljevid Slovenije z označnim odstotkom objektov, zavarovanih zoper požar pri Vzajemni zavarovalnici po stanju sredi I. 1933.

Dotična je
Niso udeleženi
Niso ničkrat izgorjeni

nesrečni knjigi: »ma solo un punto fu quel che ci vinse«, »eno samo mesto v knjigi naju je premagalo«. Vprav otrov nekaterih slabih knjig je kakor n. pr. otrov morfija. Kdor ga enkrat občuti, si ga želi še in še, dokler se popolnoma ne otruje in telesno ter duševno ne razdene. Prav tako zmoten je tudi izgovor, da sam veš, kaj ti škoduje. Največkrat ne veš. Zlasti mlad človek ne more vedeti, kaj je strup. Saj ga še ni okusil. Še manj more vedeti, kako deluje. Najmanj pa, kakšne bodo zadnje posledice. Saj vprav to je svojsko nekaterim slabim knjigam kakor nekaterim strupom, da delujejo potajno in počasi. Ko se pa človek zave, da je zastrupljen, je že prepozno; strup mu je tako zaval, da brez njega živeti ne more. Poznal sem morfista. Bil je jako dober človek. V težki bolezni, v silnem trpljenju mu je zdravnik zapisal morfija. Ubrizgnil mu ga je enkrat, dvakrat, a morfij je s svojo omamo bolnika tako prevzel, da poslej ni mogel več prebiti brez njega. Dobival ga je skrivaj in si ga sam ubrizgaval. Vedel je, da ga uničuje, a si ni mogel pomagati. Tako je mnogokrat s čitanjem slabih knjig. Strast si človeka tako osvoji, da ne more več premagovati sladostnega hlepenja.

ČLOVEK BREZ ZEMLJE

V. Winkler

Matevž je doslužil in se poslovil.

Hratar je bil včasi močan, da je z zvezdami potrkaval. Zdaj so se visoki gradovi razlezli in zrušili. Tako je kot v vsem svetu: en sam človek ne more več držati velikega tovora na upognjenem hrbtu. Grunti ginejo. Hratar je začel spuščati ljudi z verige. Prvi je bil hlapec Matevž.

»Ne morem več«, je rekel gospodar. »Morda najdeš drugod dela.«

Matevž je vzdihnil. Preštel je žulje in denarje. Žuljev je bilo dosti, denarja malo. Žulji so ga gnali v obup, denar v pijačo. V krčmi so mu izpleli zadnje božjake. Smejal se je in bil z rokami po mizi. Hripavo je kričal in omahoval od stene do stene.

»Njivo imam pod Pečnikom, kdo jo kupi?«

V začetku se niso zmenili zanj, potem se je počasi popraskal grbasti Lovre:

»Pa jo res prodaš?«

»Prodaj!« je besedil Matevž. »V fabriko pojdem, kaj mi bo zemlja!«

»Sam osat je na njej«, se je režal nekdo.

»Osat, osat«, je kimal Lovre.

»Prodaj!« se je penil Matevž. »Prodaj in potem pijačo na mizo!«

Priganjati je začel zdaj še krčmar. Možje so rasli. Vsak je hotel po svoje pravo. Krčmar se je smejal. Njiva pod Pečnikom je bila zlato. Litri so se polnili in praznili.

Matevž je klel, grbasti Lovre je piskal . . .

Plačal je njivo in izginil.

»Vina!« je kričal Matevž.

»Vina!« so tolkli kmetje po mizi.

Grohot in zategnjeno vriskanje . . .

Malo pred jutrom se je Matevž zbudil na cesti pred vasjo. Na levi jarek, na desni jarek. Onstran jarka je zid. Pokopališče. Tiho se je sklanjala nad gomilami množica križev. Semnitja so temele ciprese.

»Marjetka!« je zahropel fant čez jarek pod zid.

Marjetka je bila njegovo dekle in leži v kotu, v bajtarskem koncu. Dvajset let, vesela pesem in upanje in — smrt. Svet ne gre prav. Izdihnila je, ko je Matevž najbolj vriskal. Ko so jo pokopali, je umolknil. Potem je postal brezbrizen, piti je začel in preklinjati.

»Marjetka!« Vzdignil se je na kolena in se naslonil na kamniti zid. Ovedel se je, da je visoka stena med njim in njenim obrazom.

Marjetka spi v kotu. Matevž se je vzdignil in naslonil vročo glavo na mrzel zid. Nekje za hribi prižiga Bog vsako jutro zarjo. Prav zdaj jo spet prižiga.

»Njivo sem prodal, Marjetka!« hrope fant.

Zemlja je zemlja. Ampak na tistem kosu je stala bajta, rodna koč. Če že greh ni, pa ni lepo. Fabrika ni nič. Delo bo, ali pa ga ne bo. Dlan svetá je imel, otrok bi lahko zemljo zgrabil z drobnimi prsti in odnesel. Zdaj ni ničesar več. Marjetka bi jokala. Morda ji je hudo.

»Marjetka, ali si huda?« steguje roke čez zid.

Grobovi molčijo. Nekje pod hribom bije jutrnjo uro. Vendar je še daleč dan.

Matevž spusti zid in sede pod cesto.

Grbasti Lovre bo njivo preoral, tudi tisto kamenje bo zmetal s svetá, kar ga je od bajte ostalo. Spomini morajo umreti. Grbasti Lovre je bogat. Pred leti sta oba plesala z Marjetko, rožmarin pa je samo za Matevža zasadila. Jutri bo Lovre presadil drevo v Matevževo njivo in pogнал konje in se zasmejál.

In morda bo na pokopališče gledal, na Marjetkin grob.

Svet je narobe uravnan. Ko bi človek rad najlepšega solnca, zasukajo vetrovi vremena v strupeno zimo.

»Marjetka, Marjetka!« ječi fant.

Na jutri ne misli. Težko je izkopati staro drevo in ga presaditi. Vse žile bi moral presekati. Odkod potem kri?

Pri Hrastarju v vasi lajajo psi. Menda se mesečine plašijo.

Matevž se je počasi vzdignil.

Nekje daleč se je zbudil betežen cerkovnik in prezgodaj zazvonil.

»Fabrika, fabrika,« jeclja fant.

Misli na zapravljeno njivo in na mrtvo dekle . . .

»Marjetka, Marjetka!«

Sredi najhujšega vrtenja so ustavili stroje.

Paznik je zaklel.

Težek zaboj je padel na Matevževe prsi. Kri se mu je vlila skozi usta. Ne more govoriti, trepetajoče premika usahle ustnice.

»Hribovec,« dahne nekdo.

»Kaj hodi k nam?«

»Marjetka!« se vzdigne Matevž s poslednjo krvjo in omahne. Široko odpre usta in se strese.

Ljudje molčijo.

»Odnosite ga!«

Zamišljeni obrazi so rdeči od groze in potni od dela.

»Dekle je imel, pa mu je umrla, njivo je imel, pa jo je zapil,« pove mlad fant s tresočim glasom.

Grbasti Lovre orje pod Pečnikom. Mimo pride sosed.

»Dobro si kupil, kaj boš sejal?«

»Pšenico,« momlja Lovre. »Kruha je treba ljudem.«

V kotu na pokopališču spi Marjetka. V mestu leži Matevž. Strašno daleč je od enega srca do drugega.

POT DO SOCIALNE OBNOVE

J. D.

Stiska, ki jo danes preživlja svet, ni ne prva in ne zadnja. Že ob nastopu krščanstva so bile take razmere, da ni nihče vedel za rešitev. Svet je bil tedaj na robu verskega in nramnega propada in tudi socialno zlo se je pojavilo v najtežjih oblikah. Peščica bogatinov je imela vse bogastvo tedanje dobe v svojih rokah, množica pa je bila lačna, nesvobodna in izkoriščana do skrajnosti. V tej strašni in brezupni stiski pa se je pojavilo krščanstvo in začelo preobraževati zasebno in javno življenje. Tisoči, zrasli iz mučeniške krvi so se prerodili versko in nramno. Verskonramni prerod je pa prinesel s seboj tudi socialni prerod. Kristus je napravil vse ljudi za brate in je vsem ne glede na stan in imetje, dal enake pravice in dolžnosti. Vsem je zapovedal ljubezen do blišnjega.

Danes se zdi, da so nastopili zopet časi starega Rima. Po besedi Pija XI. je stiska današnjih dni morebiti še večja od one ob nastopu krščanstva in gotovo ena največjih izza vesoljnega potopa. Stiska pa je danes v prvi vrsti socialna in gospodarska. Tudi danes jih je mnogo, ki ne vidijo rešitve iz tega nereda. Pravijo: »Krščanstvo je odpovedalo. Saj živimo vendar v krščanski dobi pa so razmere slabše kot v poganskem Rimu. Kako je vendar mogoče, da je današnji svet, ki pozna Kristusa, zašel tako daleč, kakor oni svet Grkov in Rimljanov, ki Kristusa ni poznal?«

Odgovor je jassen. Stisko so povzročili tisti, ki so Kristusa zavrgli. Pa tudi kristjani sami so krivi marsičesa. Večji del življenja kristjanov je daleč od Kristusove resnice. Najmanj krščansko pa je gospodarsko in socialno življenje sedanje kapitalistične dobe.

Kje je rešitev, kje je pot do socialne obnove? Ali v različnih sistemih in naukih novodobnih reformatorjev, ali pa v starih in ča-

»Nujte zdaj, bogatini, razkojate se in tarnajte nad stiskami, ki pridejo nad vas!«

»Glejte plačilo, ki ste ga utrgali delavcem, ki so poželi vaša polja, in klici ženjcev so prišli do ušes Gospoda nebeških čet.«

Jak 5, 1, 4.

stitljivih besedah evangelija, ki jih je treba pravilno prilagoditi sedanjim razmeram. Govori se: »Kapitalizem je taka sila, da mu krščanstvo ne more do živega.« In govori se tudi, da je socializem velik pokret in da je boljševezem večja sila kot krščanstvo. Da, vse to bo žalostna resnica, če se krščanstvo, ki je večje, močnejše in pravičnejše od vseh teh sistemov, ne zdrami iz spanja in se mi vsi ne dvignemo na pot, ki so jo hodili veliki krščanski reformatorji, in ta je: prenoviti najprej sebe v Kristusovem duhu in šele potem postati preoblikovalec družbe. Sleči starega, sebičnega in v zemskost zakonpanega človeka, obleči pa novega, v Kristusovem duhu prerojenega človeka. To je edina in prava pot, da zaveje tudi v današnji družbi nov, boljši duh ter jo ozdravi strahotnih bolezni.

BLAGOSLOV SKUPNIH POSVETOV

Iz razgovora sedanjega škofa dr. J. Srebrnič s škofom dr. Mahničem na njegovi smrtni postelji. (Dr. Srebrnič o Mahničju, Čas, XIV. 282/3.)

Dr. Srebrnič: »Silno važni problemi stoje pred nami.«

Dr. M.: »Res je. Zato svetujem, da se mnogo posvetujete o njih. Ne samo vsak mesec, tudi vsak teden prihajajte in se posvetujte. Jaz sem sam kot škof mnogokrat odločitve v javnih važnih zadevah, preden sem jih objavil, predložil v pretres senioratu, da se posvetuje o njih, in sem svoje stališče podredil njegovim sklepom. Rečem vam, da počiva poseben blagoslov božji na takih skupnih posvetih. Posamezniku je sicer dostikrat težko, da mora svoje stališče popraviti ali celo umakniti. Pa premagovanje samega sebe rodi zmerom dobre sadove. Stvari s tem koristimo. Osebe in njih misli stopajo v ozadje, stvar in resnica v ospredje. Zato imejte mnogokrat take posvete . . . Kdor hoče le po svojih mislih delati, se prej ali slej zaleti, seveda v svojo škodo, in če javno nastopa, tudi v škodo naroda.«

FANTOM JE TREBA ZA ZAKON PRIPRAVE

Misli slovenske matere.

I. ZGODNJA PRIPRAVA ZA ZAKON JE NUJNA.

1. *Zgodnja priprava za zakon je nujna.* Moški nima samo enega, ampak dva poklica. Prvi je ta, ki mu nudi vse potrebno za življenje, drugi pa je njegov višji, duhovni poklic: da postane mož in oče, ali pa ostane neporočen. Le iz gole sebičnosti ostati neporočen, pa si na skrivaj dovoljevati razne nedovoljene naslade, to je moža nevredno, to je nekrščansko.

Poklic, ki naj moža zadovoljuje in ki je zmožen v duhovno usmerjenega moža povsem izpolniti, zahteva v prvi vrsti idealnega mišljenja. Da tak poklic moža in družino, če jo ima, hrani in vzdržuje, to je prav za prav šele nagib druge vrste. Vendar se prav na ta poklic pripravljajo navadno z največjo skrbjo; ni jim škoda ne časa, ne denarja. Oni, ki nekoliko idealnejše mislijo, skušajo v tem svojem poklicu, bodisi kot rokodelci, bodisi kot znanstveniki ali umetniki, ne samo sebi, ampak človeštvu s svojim delom koristiti.

Toda kako je v premnogih, da ne rečem v vseh slučajih, s pripravo na zakonski poklic? Kakor vidimo in čutimo vsak dan: slabo, zelo slabo. V najboljšem slučaju misli fant na to, da bi dosegel stališče, kjer bi mogel vzdrževati ženo in družino. Toda premnogo mladih ljudi je, ki ne mislijo niti toliko, da bo treba ženo in otroke tudi rediti, kje da bi se povzpeli tako daleč, da bi se na zakon tudi notranje pripravljali. Pač stoji zakon v središču njihovih misli in želj, pa le kot posest žene, ne pa kot poklic in življenjska naloga. Zakonski pouk, čitanje dobre ali tudi manj dobre knjige o zakonu, ne more v nekaterih urah ali dnevih vsega popraviti, kar je bilo v vrsti let ne samo zamujenega, ampak tudi zgrešenega. Kakor se navadno že izza zgodnje mladosti pripravljajo na pridobitveni poklic, tako bi se morali fantje tudi na zakon pripravljati, da, vzgajati. Vedeti moramo, da nalaga zakon težke in svete naloge možu z ozirom na ženo, otroke in Boga. Kakor se duhovnik vso svojo mladost pripravlja na zakrament sv. mašniškega posvečenja, prav tako naj bi se pripravljali tisti, ki namerava v zakon. Dobro je, da tisti, ki so se tej dolžnosti odtegnili, niti ne vedo tega, sicer bi bili to grehi opuščanja dobrega. Pa vest jim je treba vzbuditi zaradi njihove lastne sreče, pa tudi zaradi sreče njihove družine, zaradi naroda in Cerkve, katerima bodo dali potomstvo.

Vzgoja za moža in očeta se mora pričeti že pri dečku in naj se stopnjuje v mladeniških letih vse do tedaj, ko resno prične misliti na zakon. Mladenič si mora biti svest, da se hoče svojega rokodelstva, svoje obrti, svojega kakršnegakoli znanja priučiti ne samo zaradi sebe in svoje koristi čim bolj popolno, ampak da ima dolžnost, svojo pridobitnost po možnosti čim bolj razviti, da bo mogel pozneje svojemu stanu primerno vzdrževati ženo in otroke. Kdor ni temeljit v svoji stroki, ta ne bo mogel pozneje vzdrževati svoje družine in naj zato družine ne ustanavlja.

Še važnejši vzrok, zakaj se naj mladenič čim temeljiteje izobrazí v svoji stroki, pa je ta, da to v ženski duši vzbuja občudovanje in spoštovanje, če sme in more živeti za duševno visoko stoječega in resnično izobraženega moža. Žena ima namreč globoko notranjo potrebo, da s spoštovanjem gleda k možu, da ga občuduje in časti. Če tega ne more, polagoma ljubezen pojema in prav tako zakonska sreča. Že tako zgolj vnanje občudovanje moža, ki je v svojem poklicu res mojster, pomeni v zakonu močan temelj za ljubezen in srečo.

Mnogo večje pa je občudovanje, ki ga ima žena do moža, če se lahko divi njegovemu značaju. Solidna vzgoja značaja je torej temeljni pogoj za srečen zakon. Pa naj se značaja moža in žene še tako lepo izpopolnjujeta, vedno mora mož dati ženi in otrokom v prvi vrsti opore in moči. Kako pa naj jo da, če je sam nima? V premnogih slučajih pa slab in nesoliden značaj ovira tudi razvoj poklica samega; prav to je vzrok, da zmore tak mož le polovično delo, da ga usoda goni iz službe v službo in da nima nikjer obstanka. Breznačajnost torej že sama posredno oškoduje zakonsko srečo.

Umevno je, da mora vzgoja fantovega značaja že v prvih deških letih pričeti in sicer prav ob materini roki. Prepogostokrat slišimo, da je otrokova vzgoja s sedmim letom že dovršena. Ta del življenja pa je v materinih rokah, pridenemo pa lahko še sedem let zraven, ko hodi fant v šolo in potrebuje še prav mnogo materine opore, njenega nasveta, njenega vodstva.

II. KDOR ZNA UBOGATI, BO ZNAL TUDI UKAZOVATI.

Bodočega moža in očeta najboljše spoznamo v tem, kako se obnaša kot sin. Mladenič, ki nikoli staršev ne uboga, ne bo nikdar in nikoli dober mož in oče; kajti pokorščina je prva šola za vzgojo volje in značaja, ki jo je Bog sam postavil. Kakor Bog vse človeško dejanje in nehanje vodi po človeštvu samem, tako vodi Bog tudi vsakega posameznika po svojih namestnikih, starših in predstojnikih. Kdor staršem izkazuje pokorščino, se pokorava Bogu ter s tem stopa z njim v vedno ožji stik. Le v luči tega nadnaravnega dejstva je tudi trajna, zvesta pokorščina možna.

Volja pa je moževa moč, je mož sam. Kdor redno uboga, ta se mora vsakič premagati. Vsako posamezno premaganje pa jači voljo.

Res pa je, da je mladeniču težko ubogati, zlasti, če ne uvidi smotrnosti ukaza, ali če je ukaz tak, da žali njegov ponos. Toda za vzgojo značaja je prav v takih primerih pokorščina neobhodno potrebna.

Prepogosto slišimo, da je nepokorščina korenina vseh drugih napak. Pa je to tudi res; kajti kdor se je navadil pokorščine do staršev, ta zna potem tudi ubogati svojo vest, ker v teku časa niti ne opazi več, ali prihaja ukaz od znotraj ali od zunaj. Ubogati svojo vest, če je urejena, pa je dolžan vsakdo pod grehom. Kdor ta glas v sebi, ki je glas božji, v vsakem slučaju uboga, ta takorekoč nikoli ne greši, je vedno srečen. Tako torej pokorščina, značaj in sreča spadajo skupaj, ker vzročno izhajajo drug iz drugega.

Če je torej značaj potreben za zakon, je torej tudi pokorščina potrebna. Saj smo pravkar rekli, da je pokorščina prava šola za voljo, ki jo je Bog sam postavil in prav zdaj mislim, da za to trditev ni treba več dokazov. Njegova utemeljitev leži v božji zapovedi: »Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in ti bo dobro na zemlji!«

Pri fantu se kažejo težave zaradi pokorščine največ zaradi strahu pred tovariši. Pri tem pa naj pomisli, da morajo oni tudi ubogati. S tem, da se norčujejo iz tovarišev zaradi pokorščine, le razodevajo, kako so potrebni pokorščine. Mali krog fantov, ki zna ubogati, je zmožen nadvladati celi družbi. To se je pokazalo pri raznih prevratih, kjer so imeli najvplivnejšo besedo in vodstvo ljudje, ki so se sami znali podrediti drugim.

Roko v roki s pokorščino pa hodi tudi ono lepo razmerje, ki naj vlada med brati in sestrami. Kdor se zna v družini podrediti splošnosti, ta se šola v prav posebni šoli, ki je za ureditev njegovega značaja velike važnosti. Viteško obnašanje nasproti materi in sestram, proti mlajšim bratcem in sestricam, skrb zanje pri jedi, pri izprehodu, pri učenju, pri zabavi, sploh pri vseh zadevah, to je za fanta, sina in brata nujna in važna zadeva. Ta njegova pozornost naj se pokaže v še prav lepi luči tedaj, če je kdo izmed teh bolan. V vseh teh in takih primerih naj se fant prav nič ne povišuje nad svoje, pa najsi je tudi v resnici boljši, izobra-

ženejši. Najboljše pravilo za fanta in njegovo obnašanje v družini je: v krogu svojcev se obnašaj tako, kakor bi bil v družbi, nikoli pa ne tako, kakor da si sam; nasprotno pa se tudi takrat, ko si sam, obnašaj tako, kakor da bi bili tvoji poleg tebe!

Fant, ki se kot sin ni naučil pokorščine, ne bo nikoli dober mož in oče; kajti tisti, ki se ni naučil ubogati, tudi ne bo znal ukazovati. Tak postane slabič, kar največkrat opazimo, ali pa tiran, kar bistveno ne pomeni drugega kot slabost. Oba bosta za ženo in otroke pravi bič. Pa tudi fant, ki se ne zna vživeti v domačo družino, se ne bo znal vživeti v lastno družino, ki si jo bo ustanovil. Nikoli se ne bo odpovedal svojim navadam na korist koga drugega, niti se ne bo znal prilagoditi drobnim posebnostim, ki jih ima pač vsak človek, tudi žena in otroci. Tako prilagodjenje in take drobne pozornosti, ki jih zahteva vsako skupno življenje, pa so tudi zahteve ljubezni. Mož, ki se nasproti ženi ne zna obvladati, polagoma sam uničuje spoštovanje in ljubezen, ki jo ima žena do njega.

Največje obzirnosti pa bo gotovo le tisti zmožen, ki je praktičen katoličan, ki so mu prelepi zgledi in idealni motivi krščanstva vrastli v njegov značaj. Zato je prava krščanska vzgoja in samovzgoja za fanta temeljne važnosti. Nikdar in nikoli naj se fant tej vzgoji ne odteguje!

»UBI ARCANO«

(Iz papeževe okrožnice z dne 23. dec. 1922)

Družabni prevrati so za *neizkušene* prinesli mnogo težkih nevarnosti. Komaj je nesrečna vojska bila končana, ko je v državah že zopet izbruhnil stari notranji prepir. Radikalne struje in težke miselne zablode so se v toliki meri razpasle, da se je treba resno bati, da bodo tudi *dobri kristjani* in celo *duhovniki* podlegli skušnjavi, ki pod *videzom resničnega in dobrega* stopi pred nje, in da se bodo dali *okužiti* od te kuge zmotnih idej. Kako *malo* jih je vendar, ki zastopajo *v resnici katoliške nazore* v stvareh državne oblasti in njej dolžne pokorščine ali pa lastninske pravice ali pa pravic in dolžnosti gospodarskih skupin, kot kmetijstva in industrije ali glede odnosov med raznimi državami, kakor tudi med različnimi družabnimi razredi, kot delodajalci in delavci, končno glede razmerja duhovne in svetne oblasti, glede avtoritete svete stolice in oblasti škofov, da, končno glede vladarske pravice Kristusa, Stvarnika, Odrešenika in Gospoda nad vsakim posameznim človekom, nad vsemi narodi! V *govorih, spisih in vsem ravnanju se vedejo tako, kakor da bi bili nauki in navodila, ki so bila od papežev, zlasti od Leona XIII., Pija X. in Benedikta XV. vedno znova razglašena, svojo prvotno veljavo izgubila ali da so sploh zastarela.*

V tem se da spoznati neke vrste *moralčni, juridični in socialni modernizem*, ki ga obenem z znanim dogmatičnim modernizmom odločno obsojamo. Oni nauki in navodila, o katerih smo govorili, naj se zopet obnove.«

VELIKI ČAS

Stranik Dragoman

*Sonce gre v zimski večer.
Po starih zakonih
bi moral skloniti glavo in molčati,
dokler se luč ne obrne
v jutrnjo smer.
Burja je črne doline z ostro roko
prevetrila.
V mrzli globeli
se je čudežna roža zbudila.
Vse težko železje mi na roke namečite
in na bolni obraz,
še vedno razgrinjal bom roke razbite
v nebo in kričal:
Vidim te, vidim te, veliki čas!*

POLJANSKA HRANILNICA

(Odlomek.) Venceslav Winkler

Stari Hrovat s Hudega vrha je bil petičen. V mladih letih je hodil po svetu. Vso Ameriko je prebredeł. Nabral si je denarja in možitosti. Potem se je vrnil in kupil kmetijo, prav tisto, ki jo je oč njegov s pijačo izgubil. Delati je znal. Vse je obrnil v dobro. Ko je ostarel, je pustil zemljo. Svojih ni imel, da bi jo v dedščino postavil, denar je pa bolj ljubil kot besedo in je spet vse skupaj prodal. Razkosali so si grunt in so mislili, da bodo zlato iz njega kopali, pa niti zelja in krompirja niso mogli. Ko pa niso znali. Gruntu je treba streči kot otroku. Hrovatovi sosedje so videli starca samo, ko je žito v kašče spravljaj, kadar se je potil zanj, pa ne. Zemlja, ki so jo kupili, jih je tepla.

»Blagoslova ni v njej«, so pravili Hrovatu. »Izsesal si iz nje vse, kar je bilo in kar ni bilo.«

»V vas ni blagoslova, v vas!« je hripavo kričal starec. »Pred soncem vstanite in krčmo pustite, pa boste videli blagoslov.«

Kmetje so navadno molčali . . .

Kraševac je šel k Hrovatu. Težko pot je imel. Vedel je, da s Hrovatom vse živi in umre.

Starec je sedel pred hišo in bral »Amerikanskega Slovenca«.

»Bog daj! Pa še dobro vidite!« je pozdravil Kraševac. »Kar sedel bom!« je rekel in segel po širokem polenu.

»Le!« je suho pokimal možiček in bral naprej.

Tone ni vedel, kako bi začel. Gledal je nekaj časa v dolino, presedal se in brskal po tleh, pa ni zmozel besede.

»Strela! To so jih!« se je vzdramil starec.

»Koga pa?« je osupnil mož.

»Tam v Ameriki. Saj sem rekel, da ne bodo pustili kar tako. Slepabili so, ljudi so goljufali in kar za milijone. Ej, ti ne veš, kako grede milijoni! Ves svet ve, pa nobeden ne vzdigne roke. Zdaj so jih pa. Pravdo so začeli in so se obsodili. In misli si, gospoda je zraven, visoka gospoda.«

»Prav so storili.«

»Prav. Za vse je enaka pravica zapisana!«

»Pa bo držalo? Kaj, če bodo izpremenili? Včasih je pravica taka, da se lahko obrne. Berača sodijo po beraško, gospoda po gosposko.«

»Ne bodo obrnili. Amerikanci ne poznajo čvekanja. Si kriv? Sem. Kazen! Vse na kratko, kaj bi se spakovali!«

»Ko bi še pri nas!« je počasi povedal Kraševac.

»Pri nas smo zajci. Ne rečem, kar nas je iz Amerike prišlo. Ti bi že rekli katero. Drugi pa niste za ta svet. Stokate, jokate, molčati ne znate, delati še manj.«

»Zmeraj je bilo tako.«

»Pa ni treba, da bi bilo do konca. Poljanci ste najhujši. Kakor jesensko listje: veter sem, listje sem, veter proč, listje proč.«

»Kakor so nas učili . . .«

»Praviš tako, misliš drugače. Nekaj grebeš, sem slišal. More biti bo kaj.«

»Kako mislite?«

»Vas Hrastar vije? Prav, zakaj se mu pa pustite.«

»Denar, denar, ne pa Hrastar.«

»Hrastar, Hrastar, to se pravi, pamet in korajža vas tolčeta. Saj denar imate, pa ga nočete pobrati.«

»Kaj tudi vi tako mislite?«

»Kdo pa drugače?«

»Hrastar nas davi, pa bi ga radi odbili. Na vsakem gruntu drži roko. Saj na kak kos zmeraj lahko upa. Zdaj jih je spet prijel. Pet ljudi, pet gruntov. Niso prav na koncu, samo toliko, da nikoli več zdravi ne bodo.«

»Slišal sem. Vi pa po starem pijete in pojete. Viš, kdo vam bo verjel, ko se pa sami po obrazu bijete.«

»Jaz bi in še par jih je.«

»Vsi bi morali«, pripoveduje vneto starec, »pokazal bi vam, kako gre. Še koga bi vzeli. Cajnar izpod Velikega vrha je tudi močan pa bi šel zraven.«

»Krčmarji so nasprotni«, razodeva Kraševc.

»Nič novega. Tudi jaz bi bil, če bi pijačo točil. V kalnih vodah gredo ribe same v mrežo.«

Starec se spet skloni nad časopisom. Nekaj časa gleda in godrnja, potem pregane papir in ga spravi v žep. Kraševc molči, izbira besede. Nato se ojunači, udari naravnost.

»Pa bi vi pristopili?«

»Kako misliš?«

»K hranilnici.«

»Aha, denar!« se zgane Hrovat. Obraz se mu nabere v temne gube. Glavo skloni in premišlja. Popoldansko sonce rumeni hiše na Studencu in na Velikem vrhu. Kraševc gleda v daljavo in ne misli ničesar. Samo za hip ga presune in tiho pove.

»Vsi pravijo, da bi šli, če greste tudi vi.«

»Aha!« zagodrnja starec.

»Računa!« obhaja Kraševca. »Za dobiček mu je.«

Naenkrat se Hrovat vzdigne in gre v hišo. Čez nekaj časa se vrne s kapo in palico. Brez besede zavije po bregu navzdol.

»Kam pa?« se čudi Kraševc.

»Saj veš!« se ustavi starec.

»No torej, ali boste, ali ne boste«, je nemiren Kraševc.

»Kakopa!« se suho smeje Amerikanec. »Z vsem denarjem. Ali naj ga v zemljo zakopljem? Še nad lajnarja grem in pridem povedat. Potem pa mečkajte še celo leto, nerode!«

Obrne se in izgine med grmovjem. Kraševc gleda za njim, pa ne more verjeti.

»Vraga, malo lepše bi lahko povedal«, zagodrnja zadovoljno. Hrovat pa hiti čez polje.

Poljanci so premišljevali pri Kraševcu svet in sebe. Tiste dni so se večeri mračili prečudno zgodaj. Čez Blošček in Županšček so pale ob Avemariji teme in lezle po svetu kot bi ga z dlanjo pokrili. Vmes je burja gonila pisk in šum, da je vse ječalo. Zaganjala se je v drevje, jokala z njim. Šklepetala je z okni in brisala poslednji prah s cest.

»Snega bo nametalo«, je mislil mož, ki je spet vstopil. »Vetrovi se tepejo. Presuha je jesen.«

»Ne boj se za zimo, volk je ne bo pojedel«, je zagodel drugi pri peči.

»Naj bo, kakor že bo«, so se udali tretji, ki jim je modrovanje o vremenu presedalo.

»Za drugo smo tukaj«, je pravil Kraševc.

»Za tvojo hranilnico, Tone?« je rekel nekdo.

»Ni moja«, je branil gospodar. »Vas vseh bo. Ne morem vas pretentati, da je na svetu nekaj, kar je za vse. Samo svoje roke poznate.«

»Jaz bi rekel«, je začel Francek, »da se poprej dogovorimo, zakaj naj bi šli vsi zraven. Tudi bajtarji, ki nič nimajo. Ustanavljali bomo in ustanavljali, razmetavali denar in zidali, koristilo bo pa samo bajtarjem. Saj lahko živimo, samo, da dolgovi nimamo.«

»Ne razumem te«, se čudi Tone.

»Če hočeš. Kar po domače: nekaj bajtarjev je prišlo skupaj, da bi za naše denarje živeli.«

»A tako?« zagori Kraševc.

Nemirne besede zašume. Tisti, ki sedijo pri peči, vstanejo. Tudi za mizami se vzdignejo. Besede ne rečejo, samo čakajo. Nekdo glasno zakolne. — Potem čuden mir.

»Zakaj ste utihnili?« se razhudi Francek.

Stari Hribar spet sede, vtakne pipo v usta, potegne enkrat, dvakrat, potem široko pljune in slovesno pove:

»Zato, ker si ti tepec!«

Francek vzroji:

»Ti, koliko pa imaš?«

»Več kot ti, vsaj v glavi. Viš, star sem, pa vem, kako je prav. Že skoraj do konca smo dognali, pa prideš z bajtarji na dan. In še hvališ se, da dobro živiš. Kako bi ne! Pijača je dober delavec.«

»Pustite!« se zgane Kraševac.

»Zgaga sitna!« renči Hribar in gleda grdo krčmarja.

»Izbirali ne bomo«, oznanja Tone. »Kdor bo hotel, bo prišel, samo pošten naj bo. Toliko zate Francek. Ne bi bilo lepo, ko bi se sprli.«

»Saj nisem hotel«, se brani krčmar, »le tako mi je prišlo. In je bolje, da zdaj vse premislimo, kakor da bi se potem prerekali.«

»In če bo Hrastar hotel z nami?« jekne nekdo.

»Ne bo«, pove rezko drugi. »Nočemo!«

»Če bo«, dvomi Kraševac. »Pa mislim, da ne bo. Saj ve, da ni zanj, ampak proti njemu.«

Vzdigne se France Rožanec.

»Mislim, da so tukaj sami kmetje.«

Možje se začudijo in stari Hribar zagodrnja:

»Seveda!«

»In mislim, da so tukaj sami pošteni kmetje,« nadaljuje Rožanec.

»Tatov in sleparjev ni«, se vzdigne nekdo. Drugi molčijo.

»Torej Boga zahvalite«, zaključi France, »potem je hranilnica zgrajena. Pametni ste in delavni tudi. Pijačo bomo iztrebili. Potem bo svet dober. Veste, Poljana je raj. Hrastarju se moramo zanj zahvaliti. Saj veste, kaj smo. Z železom okovano zlato. Zunaj smo trdi, znotraj se pa damo gnesti kot kdo hoče. Zato nas pa gnetejo in mehčajo.«

Vrata se nenadoma odpro. Starec stopi v sobo.

»Hrovat!« se zganejo vsi.

»Res je tako!« zagodrnja stari Hribar. Drugi molče.

Hrovat pri vratih vzdigne sklonjeno glavo. Globoko zasope in stopi k Francetu:

»Dobro je bilo!«

»Kaj pa ti hočeš?« vstajajo kmetje.

»Hranilnico!« pove mrzlo Hrovat.

»Spaka, potlej gre pa zares!« se razvname Martinjak.

»Z vsem denarjem, kar ga imam. Da ne boste mislili, da čarov-

nije z njim uganjam. Pa Cajnar izpod Velikega vrha tudi.«

»Jaz tudi, jaz tudi!« rastejo roke.

»Hvala Bogu!« se nasloni Rožanec na zid. Vročé mu prihaja. Tudi Kraševéc ne ve besede . . .

ZA KATOLIŠKI ODER

Niko Kuret

V dobi, ko vedno jasneje stopa na dan vsa življenjska nemoč materializma, ko se sami čimdalje bolj zavedamo, kako zelo nas je ta krščanstvu tuja miselnost že zastрупila, in ko se vendar javlja večno pozitivni duh evangelija kakor nova pomlad v katoliški akciji, je gibanje za katoliški oder neobhodna potreba. To gibanje bi moralo biti nujni sestavni del vsega našega katoliškega prosvetnega udejstvovanja. Brez njega si katoliškega kulturnega dela danes ne moremo več misliti.

Drugod je zlasti liturgično gibanje dalo gibanju za katoliški oder močan pogon. Liturgično gibanje odkriva lepote cerkvenega bogoslužja, hoče doseči aktivno sodelovanje vse cerkvene občine pri službi božji. Kakor je Pij X. dejal: »Ne molite pri maši, molite mašo!«, tako to gibanje seznanja vernike z bogoslužjem, razodeva jim v tej zvezi skrivnosti življenja cerkvenega leta, jih torej pripravlja do čim večjega razumevanja življenja s Cerkvijo, mišljenja in čutenja z njo (sentire cum Ecclesia!).

Vsak globlji dotik z liturgijo pa nam razodene njeno dramatično silo. In zavemo se, da je naš moderni oder nastal v prav iz bogoslužja. Zametki prvih modernih dramatskih oblik so se pokazali v krščanskih cerkvah v zgodnjem srednjem veku najprej o veliki noči, potem o božiču, potem pa še o raznih večjih praznikih cerkvenega leta in ob godovih raznih svetnikov-patronov. Iz cerkva so se ti prizori preselili pred cerkev, od ondod pa na trg pred cerkvijo. Vedno je bil njih namen ta, da pobožnemu ljudstvu tudi v resnici in v dejanju (dramatično) pokažejo vsebino praznika.

Iz službe božje torej izhaja naš oder. V kasnejših stoletjih je postal posveten, otroci tega sveta so se ga polotili, kakor so se polotili tolikih drugih svetinj.

Današnji svet je razkristjanjen. Liturgično gibanje hoče vernike, ki jih oblivajo valovi poganskega časa, zajeti z lepoto in globino bogoslužja, ki z njim stopamo v dotiko z Najsvetejšim. In tako postajajo aktualne igre v duhu liturgije, — igre, ki bodo dramatično zajele in z močnimi pretresljaji podčrtale v dušah vernikov skrivnosti praznikov cerkvenega leta. Take igre so duhovne igre.

Duhovne igre srednjeveškega človeka so v minulem desetletju v katoliškem svetu že pogostokrat slavile svoje vstajenje iz prahu starih knjižnic. Preurediti jih je treba našemu čuvstvovanju, čeprav vsaka duhovna igra zahteva od gledavca vsaj nekoliko tiste preprostosti in pripravljenosti, ki sta bili lastni človeku srednjega veka. Ne smemo se pa zadovoljiti s srednjeveškimi igrami. Te so samo izhod v sili. Tudi moderni dramatik se mora poizkusiti v duhovni igri. Izraziti mora borbo sodobnega človeka za svojo dušo sredi stiske naših dni, pokazati mora odnos današnjega vernika do skrivnosti vere in cerkvenega leta. Drugod je že mnogo odličnih dramatikov, ki so zastavili svoje delo na tem prehvaležnem poprišču. Pri nas jih žal še pogrešamo. A vendar se začetki že kažejo.

Ne služimo pa samo verski obnovi po liturgičnem gibanju, ako se zavzamemo za prerojenje našega odra z duhovno igro.

Če smo prepričani, da more edino katolištvo preroditi ne le naše kulturno živ-

ljenje, ampak vso našo družbo sploh, potem bomo z duhovno igro pridali delu za obnovo odra svoj skromni delež. Zakaj z vsemi drugimi pojavi človekovega duševnega življenja je danes tudi oder v najhujši krizi. Njegova edina rešitev je v tem, da se vrne k svojemu izvoru, v duhovno igro.

Pri vsem pa ne pozabimo, da je oder najmočnejše orodje za oblikovanje ljudskih množic. Ako hočemo ljudske množice spet pridobiti za Kristusa ali jih utrditi v Njem, se moramo poslužiti odra. Zakaj takoj za tiskom pride glede važnosti na vrsto oder, če ni v posebnih primerih oder celo uspešnejši od tiska.

Zadnji čas je, da se tudi pri nas, kjer je ljudsko igranje tako razvito, započne gibanje za katoliški oder. Ne bojmo se dvomljivcev. Védimo, da s tem izpolnjujemo samo poslanstvo, ki ga že dobro pozna ves ostali katoliški svet, ki pa je pri nas tako žalostno zanemarjeno.

S svojo tako visoko razvito prosveto ne moremo in ne smemo zastajati za drugimi katoliškimi narodi.

Gibanje za katoliški oder je dolžnost in klic časa. Odzovimo se mu!

»**LJUDSKI ODER**«, list za poglobitev našega igranja, leto I, št. 1-2. Izdaja »Založba ljudskih iger« v Kranju kot del svojih rednih izdanj za 1934.

Že nekaj časa napovedana »Založba ljudskih iger« v Kranju je začela s svojim delom. Izšla je prva številka njenega me-

sečnika, ki je posvečena eni osrednjih misli: Katoliškemu odru. Sodelujejo s članki Niko Kuret, dr. Jože Pogačnik, Davorin Petančič in Matija Munda. Praktični del obsega rubrike: Kaj naj igramo, Igravec sam s seboj, Kaj se igra. Pokret, ki nadaljuje lanske »Ljudske igre« Misijonske tiskarne, se stavlja izrazito v službi katoliške akcije in hoče v tem duhu preusmeriti delo naših ljudskih odrov. Hkrati z listom je izšla tudi prva knjiga: O. Romualda besedilo za pasijonsko procesijo v Škofji loki iz l. 1721, ki ga je Niko Kuret priredil za moderni oder kot »Slovenski Pasijon«.

»Ljudskemu odru« je za uvod napisal ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman lepo besedo: »Nisem samo jaz opazal, kako oderske igre po društvih poplitvujejo ljudi in nikakor ne vrše vedno naloge, ki bi jo morale v katoliških društvih imeti. Zaradi tega sem vesel, da je »Založba ljudskih iger« prevzela to preveč zanemarjeno panogo v svoje roke. Želim, da bi vsi katoliški kulturni delavci, pred vsem duhovniki, podpirali to važno kulturno delo in igre, ki se bodo izdajale, tudi igrali po vseh društvih, da se bo duh katoliške akcije širil tudi na odru ter postane oder zopet eminentno kulturno sredstvo po vseh župnijah.«

Gornja beseda poudarja namen in pomen novega lista, ki ga vsem, ki se za odersko društveno življenje zanimajo, prav toplo priporočamo. M-c.

LEPO PROSIMO, NIKAR! Ponekod igrajo pod firmo katoliške akcije. To je popolnoma v redu. Ni pa vseeno, kaj se igra pod to firmo. Ugotavljamo z ogorčenjem, da se pod firmo KA igrajo najbolj plehke burke. (Lj. oder 1-2, 15.)

PO ŠPORTNEM IN TELOVADNEM SVETU

ŠPORTNIKOM V PREMISLEK

Današnji vzgojitelji zelo tožijo, da se danes mladina vadi in utrjuje v vseh panogah športa, samo vajo za okrepitev volje zanemarja. »V vsem«, pravi znani vzgojitelj Foerster, »imajo ljudje zaupanje v moč vaje, v umski vzgoji, v športu,

v glashi i. t. d., samo v vzgoji volje pričakujejo čudeža iz nebes.«

In vendar, če pomislimo, kako važna je volja v človekovem življenju, ker ravno ona je tista sila, ki vodi naše nagone v pravo smer. »Često slišimo govoriti o moči in

močnih ljudeh, toda tega ne verjamem, dokler ne vidim, da imajo moč obvladati svoje strasti in biti zdržni. To je namreč

zmagoslavje, in edini znak duševne moči, v kateri naj se vežba mladenič, da postane močan mož» (Huffeland).

DOMA IN DRUGOD

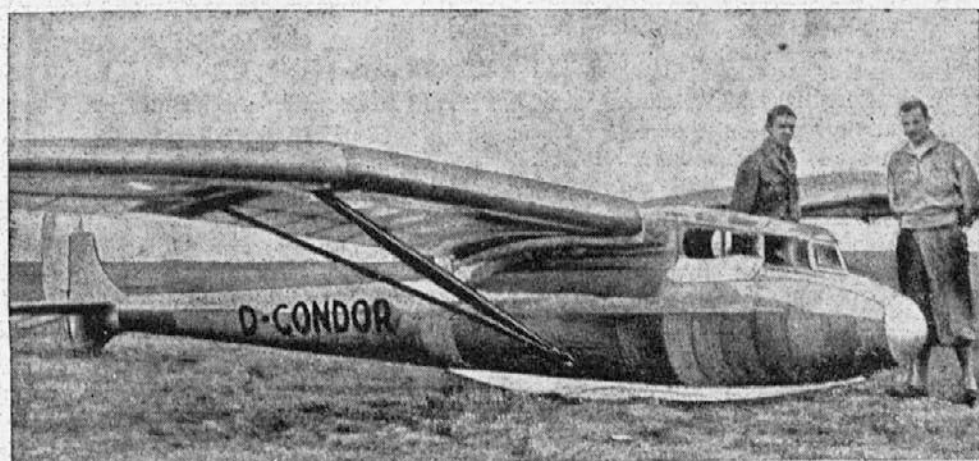
LAHKOATLETI

se z mrzlično naglico pripravljajo za evropska prvenstva, ki se vrše letos v septembru v Turinu. Tudi v lahki atletiki. »kraljici športov«, kakor jo nazivajo nekateri, nimajo rekordi obstanka. Venomer jih naskakujejo in kar naprej padajo. Italijanski srednjeprogaš Beccali je trenutno najboljši tekač na svetu, saj je postavil take svetovne rekorde, da se jim ves svet čudi. Pa še ne bo miroval. Smučarji že skačejo nad 80 m. V tem pogledu se odlikujeta zlasti brata Sigmund in Birger Rund, ki sta nedosegljiva mojstra v tej panogi belega sporta. Simpatična Norvežana sta prava zračna umetnika in človek sploh ne ve, kje bo pravzaprav konec njunih zmožnosti. Sedaj gradijo skakalnice za 90, celo za 100 m skoke in prihodnja zimska olimpijada v Garmisch-Partenkirchenu, kjer bo zgrajena taka skakalnica, bo prinesla razne senzacije. — Pa tudi naši smučarski skakalci niso kar tako. Naenkrat so se pojavile mlade, nove,

doslej nepoznane moči, med katerimi se odlikuje predvsem Tone Dečman, član smučkega kluba Ljubljana. Ta mladi, talentirani sportnik je skočil pri zadnjih mednar. tekmah na Bledu 55 m daleč.

Na državnem prvenstvu v Planici 3. februarja je dosegel prvo mesto v skokih Franc Palme. Njegov skok 60 m brez padca je obenem jugoslovanski rekord. Skakalnica poleg doma s. k. Ilirije, ki je bila tedaj tvorjena, se je izkazala kot mojstrsko pripravljena. Prvenstvo v kombinaciji (točkovanje teka na 18 km in skokov) si je ponovno priboril Smolej.

V slalomu pa je prvo mesto odnesel Hubert Heim, ki je iznenadil tudi na *tekmah za slovansko prvenstvo v smučanju*, ki so se vršile v *Zakopanih*. Kljub ostri konkurenci Čehov in Poljakov je dosegel najboljši čas v slalomu. V teku na 18 km sta se dobro držala Smolej in Jansa, ki sta zasedla 7. oziroma 10. mesto. Manj sreče so imeli naši fantje pri skokih. Nevajeni skakalnice in ob hudem nasprotnem vetru so padali in s tem izgubili mnogo točk. Končni rezultat tekem je bil sledeči:

Svetovni rekord z jadralnim letalom. Letalec K. Dittmar s svojim bratom Edgarjem pri letalu, s katerim se je dvignil iz višine 350 m do višine 4200 m.

Čehoslovaki 1324, Poljaki 1318 in Jugoslovani 1108 točk. Z uspehom smo lahko zadovoljni. V nekaj letih utegnejo postati naši smučarji zlasti v alpski kombinaciji (smuk slalom) nevarni konkurenti tudi doslej nedosegljivim Švicarjem in Avstrijcem.

Smučarski šport je zasegel pri nas zlasti še podeželsko mladino. To zimo so se prirejale v raznih krajih domače smuške tekme. Le nekatere so se omenile v dnevnem

Svetovni rekorder v skoku (2.05 m)
Američan Walter Marty.

časopisju. Poročila o takih tekmah so dobrodošla uredništvu športnega dela Kresa, saj njegovi bralci predvsem zasledujejo gibanje fantov po deželi tudi v športnem oziru.

OLIMPIJSKI STADION V BERLINU

Leta 1936 se vrši v Berlinu svetovna olimpijada, katere se udeleže vsi narodi sveta, ki na sportnem polju kaj pomenijo. Nemški olimpijski odbor dela že s polno paro, akoravno je še nad 2 leti do te velike športne prireditve. Razposlal je vsem državnim olimpijskim odborom vabila za udeležbo. Sam pa pripravlja ogromen olimpijski stadion in vse ostalo, ker hoče

Nemčija svetu pokazati, kaj premore na polju telesne kulture. Oglejmo si ta stadion.

Ves prostor meri 115.2 hektarja in se bo spremenil v ogromen športni park. Središče tega parka bo tvoril stadion, ki bo imel prostora za 100.000 gledalcev. Ves prostor zapadno od stadiona bodo spremenili v slavnostni prostor, kjer bo prostora za 250.000 ljudi in ki bo obdan z 20 visokimi tribunami okrog in okrog. Severno od stadiona bo napravljen plavalni bazen, ki bo imel 50 m dolgo tekmovalno progo, na obeh podolžnih straneh pa tribune za gledalce. Na ta bazen bo priključeno veliko jezero za kopanje. Na vzhodni strani bodo napravili dirkališče za kolesarske dirke, ki bo imelo 333.33 m dolgo dirkalno progo in pokrite tribune, na katerih bo imelo prostora 15.000 gledalcev. Severno od tega dirkališča bo tenis-stadion za 10.000 gledalcev, dalje še 10 drugih tenis-igrišč in pokrita tenis dvorana. Prostor med jezerom za kopanje in med tenis in dirkalnim stadionom, bodo spremenili v velika igrišča.

Športne prostore športnega foruma bodo južno od Graditzer-parka spopolnili s tekalščem, ki bo imelo isti obseg kakor stadion in ki bo služilo za vežbanje. Športni forum sam pa bo dograjen po načrtih, ki so bili svoječasno napravljeni, v glavnem poslopju v »športni hiši« pa bodo napravili prostor za nastope, kjer bo prostora za 15.000 gledalcev.

Tudi prostor za jahalne turnirje z lastnimi hlevi bodo napravili, tako, da bo tudi za jahalni šport vse preskrbljeno. V severozapadnem kotu ogromnega prostora pa bodo uredili veliko gledališče na prostem za 35.000 gledavcev.

Z ozirom na te ogromne naprave, se bo lahko razvijal ves olimpijski program na enem mestu, razen veslaških tekem.

Iz vsega tega je razvideti, da bodo prihodnje olimpijske igre največje, kar jih je doslej bilo, kar se pa uspehov na sportnem polju tiče, pa bodo — po pripravah sodelujočih narodov sodeč — najlepše od vseh dosedanjih.

ČEŠKI OREL

Tehnično delo češkega Orla bo tudi v letošnjem letu zelo bogato. V programu ima tekme v igrah (odbojka, hazena), v lahki atletiki, plavanju, smučanju in telovadbi.

Telovadne tekme imajo razdeljene v dva dela: a) v tekmo za prvenstvo na orodju (drog, bradlja, konj, krogi) in b) v tekmo za prvenstvo čl. Orla (drog, bradlja, konj, krogi, skok čez konja, tek na 100 m, skok v daljavo z zal., skok s palico, krogla, proste vaje.) Pogoji so jako težki, kar znači, da je telesna vzgoja čeških Orlov že na zelo visoki stopnji. — Posamezna tekmovanja se vršijo po tem-le programu in v teh-le krajih: *Smučarske tekme v februarju v Novem Mestu. Tekme v orodni telovadbi* bodo 3. junija v Brnu, *tekme v igrah* so 14. in 15. julija v Přerovu, *v plavanju* bodo 5. avgusta v Olomucu, *lahkoatletiske* pa 2. in 3. septembra v Pardubicah. — Iz razpisa za smučarske tekme je razvideti, da tekmujejo člani v teku na 18 km, v smučarskih skokih ter v tekmi tročlanskih vrst na 10 km. Članice tekmujejo v teku na 6 km, istotako mladci, slabeyši smučarji - člani pa na 10 km.

NOGOMET

Ves nogometni svet je obrnjen letos v Italijo, kjer se vrše tekme za svetovno prvenstvo. Izločilne tekme v posameznih skupinah (kjer tekmujejo po tri in več državnih zvez v kvalifikacijskih tekmah) so se po večini že izvršile, deloma se pa bodo. Jasno, da vlada za finalno tekmo, ki se vrši v Rimu, velikansko zanimanje.

BUDIMPEŠTA

Telovadci vsega sveta, zlasti Evrope, se pa pripravljajo na tekmo za svetovno prvenstvo, ki se vrši koncem maja v Budimpešti. Poleg starih in najresnejših konkurentov Švice, Italije, Čehoslovaške in dr. se udeležijo prvič po vojni tudi Nemci, kjer je telovadba na zelo visoki stopnji. Vse z zanimanjem pričakuje, kako se bodo Nemci odrezali. Za tekmo je doslej že 17 narodov prijavilo svojo udeležbo. Kako bo izpadla, je težko vnaprej prorokovati. Gotovo je samo eno, namreč to, da bo borba izredno ostra in da bodo imeli glavno besedo Švicarji, Nemci, Italijani, Čehoslovaki in Madjari.

KNJIGE IN ČASOPISI

Dr. Andrej Gosar: »ZA NOV DRUŽABNI RED.« Založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1933, strani 572.

Dr. Gosar je priznani sociolog in narodni gospodar. Poznamo ga že iz številnih in obširnih socioloških in narodno gospodarskih del, ki so raztresena po revijah, časnikih in knjigah. Ta knjiga pa je plod njegovega dolgotrajnega teoretičnega študija, opazovanja in praktičnih izkušenj.

Vsebina Gosarjeve knjige je pestra in bogata. Razdeljena je na dva dela, na uvod in osnove. V osmih poglavjih uvoda razpravlja o osnovnih družabnih problemih. Podrobno razčlenjuje pojem družbe, odnos družbe do človeka; govori o družabnem redu. Popisuje nam zgodovino družabnega razvoja in nas preko tega opisa vpelje v današnji socialni red. Tu nas seznanja z vzroki in postanki družabnega vprašanja na splošno. Posebej pa se omeji na družabno vprašanje naše dobe in kaže različne

vidike za reformo družbe. Ob koncu tega poglavja pa nakaže Gosar osnove krščanskega socialnega aktivizma, katerega se tudi sam oklene. To poglavje je zanimivo, kajti v njem kaže nova pota. Drži se sicer še v premnogih stvareh načel dosedanega krščanskega socializma, v premnogih pa gre že svoja, nova pota. Tu je močno čutiti vpliv okrožnice Quadragesimo anno.

V drugem delu razvije osnove krščanskega socialnega aktivizma. V treh obširnih poglavjih govori o modroslovnih in etičnih, socioloških in gospodarskih osnovah krščanskega socialnega aktivizma. Temelj tega nazora je oprta na Gospodovo molitev. Krščanske ideje in krščanska etika morejo edine rešiti svet. Gosarjeva razlaga očenaša je nekaj edinstvenega v našem slovtvu. V pesniško lepi obliki nam razlaga pomen posameznih prošenj za poedinca in družbo.

V socioloških osnovah podaja kritiko marksizma in krščanskega solidarizma, raz-

pravlja o občestvu v kolektivni stanovski vzajemnosti, razrednem boju, o borbi in kompromisu.

Poglavje o gospodarskih osnovah je najdaljše. Kritizira gospodarske osnove marksizma in krščansko socialnega pokreta. Govori o menjalnem gospodarstvu in menjalnem mehanizmu v narodnem gospodarstvu, o družabnih pogledih na moderno menjalno gospodarstvo. Zanimiva so poglavja o zasebni lastnini, kapitalu, kapitalizmu in kolektivizmu, o cenah, obrestih, mezdah in plačah, o potrošnji in varčevanju.

To je nakratko vsebina prvega dela te knjige. Drugi del izide kasneje.

Razmere, v katerih živimo, stavijo nam katoličanom težke, toda zelo važne naloge. Idejni pokreti, ki zajemajo svet, so katoliškemu pojmovanju tako bistveno nasprotni, da bo nujno prišlo do odločilne borbe. Zato se moramo težkih razmer naše dobe živo zavedati in delati na tem, da se ustanovi nov družabni red. Toda naš socialni nazor mora biti enoten. Tega smo doslej pogrešali. Sedaj imamo smernice in kaži-pot. Z Gosarjevo knjigo smo dobili znanstveno utemeljen in strogo sistematično zaokrožen krščansko socialni nazor.

Knjiga je res odlično znanstveno delo. Odlikuje jo lep jezik in pa lahko umljiv in jasen slog.

Priporočam, da knjigo naroče in študirajo tudi naši fantje. France Pernišek.

Dr. Jakob Aleksič: STANOVSKA DRŽAVA PO NAČELIH OKROŽNICE »QUADRAGESIMO ANNO«, Tiskala in založila Tiskarna sv. Cirila v Mariboru, 1933.

Strani 88.

Predmet sociološke znanosti je človek s svojimi odnosi do družbe. Vsak socialni sistem stoji na nekem svetovno-nazorskem stališču in temelju in se od njega ne more umakniti. Če je sociologu človek samo višje razvita žival, tedaj je predmet njegovega raziskovanja in prizadevanja samo človekovo tvorno, zemeljsko življenje. Sociologu pa, ki prizna, da ima človek tudi neumrjočo dušo, je sicer še predmet raziskovanja človekovo zemeljsko življenje, toda to je naravnano na končni cilj, na Boga in večnost.

S tega vidika moramo presojeti idejo individualizma, kolektivizma in krščanskega univerzalizma.

Očetje *liberalizma* so imeli kot osnovno misel nauk o svobodi človeka. Človek je neodvisen od Boga, edini zakon je njegov razum in njegova svobodna volja. Človek ni vezan ne v verskem, političnem, pa tudi ne v gospodarskem oziru. To je tip individualističnega človeka, ki je ustvaril poseben gospodarski sistem — kapitalizem. Njegova načela pa so: dobiček, svobodna, neomajna konkurenca, preračunano izrabljanje vsega, kar ustvarja kapitalistu dobiček. Sin teh načel je kapitalistični gospodarski sistem, ki je krivičen, ker sloni na uzakonjenih, pisanih in nepisanih, krivičnih, nemoralnih načelih brezobzirne sebičnosti, pretirane konkurence in krivičnega izžemanja človeka.

Kolektivizem — komunizem je reakcija proti individualizmu. Kolektivizmu je družba vse, poedinec nič. Zanika družino, stanovsko družbo, na njeno mesto pa postavlja pojem razreda. Zanika narod, ker kolektivist je brezdomovinec. Izmed družb priznava samo državo.

Katoliški človek pa ni niti individualističen, niti kolektivističen, pač pa je *občestven*. On ne živi sebi, za sebe, marveč stoji skoz in skoz v službi skupnosti. Zaveda se svojih odnosov do družbe, na drugi plati pa tudi družba priznava in spoštuje njegovo osebnost in naravno izživljanje v družini, stanu, narodu in verski družbi. Končni cilj mu je v zadnjem občestvu in družbi — v troedinem Bogu.

Individualizem in kolektivizem ne moreta pravilno določiti obsega in bistva človeških pravic; družba, vzgojena na teh temeljih, odpove. Pijeva okrožnica nam podaja smernice za zgradbo novega socialnega reda, ki bo slonel na organizaciji stanov.

Zato pa je potrebna reforma, ki nujno obsega troje: reforma lastninskih razmer, preureditev socialnih oblik in obnova duha ali nravi.

Stvarnik je namenil zemljo z njenimi dobrinami in proizvodi vsem ljudem. Torej gre lastninska pravica vsem ljudem. Kako naj bo merjena? Možna sta dva načina preureditve: zasebno-lastninski, ali pa kolektivno-lastninski red. Opiraje se na

naravni zakon, brani Cerkev zasebno lastnino. Ona ne odklanja vsake kolektivizacije, pač pa odklanja marksistični kolektivizem, ki priznava za edinega nosilca lastnine državo. Ta kolektivizacija pa ne more ne biti, ne se pojasniti brez nasilja, ubija svobodo in izroča človeka samovolji državne samosilnosti, kar ubija veselje do dela in s tem ogroža dosego naravnega smotra lastnine sploh: oskrbo vseh ljudi. Posledica mora biti revščina, socialni in gospodarski nered.

Možne so razne tvorbe zasebnih in kolektivnih lastninskih oblik. Te so: 1. zasebna lastnina poedincev in poedinih družin, 2. združno kolektivna lastnina stanovskih delovnih zadrug in zvez, 3. socializirana lastnina političnih enot n. pr. občine, države.

Človek je član družbe. Zasebna lastnina ima socialen značaj in socialne dolžnosti, je socialno vezana zasebna lastnina. Zato ima javna oblast pravico, »usmerjati rabo lastninske pravice in jo spravljati v sklad z občo blaginjo« (Qu. a. 49). Papeževa okrožnica tukaj odpira vrata v neke vrste »stanovsko kolektivizacijo« in podaja podlago za bodočo izgraditev stanovske kolektivnosti ali združništva, v tem zmislu, da bodo tisti, ki skupno proizvajajo, tudi skupni ali kolektivni lastniki dotičnih obratov.

V neločljivi zvezi z gospodarsko pa je socialna reforma. Sedanja razredna družba je družba izkoreninjencev. Razred kapitalistov veže denar, razred proletarcev pa želja po denarju ali pa njih bedna usoda in iz nje izvirajoče sovraštvo do kapitalistov. Razredno družbo je treba vreči in nadomesti naj jo zavest duhovne skupnosti, ki poteka iz enake poklicne naloge, enakega socialnega položaja in enakega kulturnega življenjskega sloga. Pred vsemi reformami pa je duhovna obnova človeka. Moderni človek, ki se je oddaljil od Boga, mora zopet nazaj k Bogu. Brez Boga ni prave svobode in ne pravičnega družabnega reda. Rešitev socialnega vprašanja je težka, toda ne onim, ki verujejo v Kristusa. Ta vera pa mora biti močna, pogumna, brez kompromisov, kakor je bila vera prvih kristjanov.

To je na kratko vsebina knjige. Dodan je tudi načrt stanovske družabne reforme.

Knjiga je pisana v lepem in lahko umljivem slogu, izvajanja so miselno zelo strnjena, vendar jasna.

Vprašanje stanovske države stopa na dan. Je to vprašanje tako, da se moramo tudi katoličani zanj živo zanimati. Različni fašizmi in nacionalizmi poskušajo idejo spraviti v življenje, ampak to je samo tmanje razpadajoče organizacije in bodo vso zadevo samo izmalčili. Mladi katoliški socialni pokret mora in bo zagrabil ta problem in ga tudi uresničil, če bo v njem dovolj idealizma, moči in spoznanja.

Knjižico našim fantom toпло priporočamo. Franc Pernišek

Dr. Josip Jeraj: NAŠA VAS.

Jeraja poznamo kot pisatelja, še bolj pa nam je znan kot organizator. Vrli Stajerci ga poznajo prav vsi, saj je Jerajevo ime neločljivo združeno s fantovsko organizacijo v lavantinski škofiji.

Napisal nam je sedaj knjigo, kakršne doslej še nismo imeli, a smo živo občutili njeno potrebo. Podal nam je poskus sistematične vede o naši vasi in kmečkem stanu. Če kdo, tedaj smo gotovo mi lahko veseli tega dogodka in če kdo, mu moramo biti mi hvaležni za njegovo delo. O knjigi bomo več napisali prihodnjic. F. P.

NAŠ DOM. Urejuje dr. Fran. Vatovec.

Stajerci so tiči. Nič jih ne moti in ovir ne poznajo. Gledam drugo številko »Našega doma« pa mi je po svoji pestrosti in živahno pisanih člankih zelo všeč. Oklenili so se svojega knezoškofa in njegove besede so jim vodilo pri delu. Fantovska podjetnost, odločnost in tovarišija vejejo iz lista. Zanimiva so poročila iz raznih krajev. Le korajžno naprej. F. P.

Ivan Martelanc: VZAJEMNA ZAVAROVALNICA, Ljubljana 1933, strani 160.

Dobrih del iz zgodovine našega gospodarskega ustvarjanja imamo Slovenci malo. Zato je delo, ki je izšlo pod gornjim naslovom, dragoceno, to tembolj, ker ne podaja samo zgodovine enega podjetja, kakor bi bilo iz naslova sklepati, ampak je v knjigi obdelana zgodovina vsega slovenskega zasebnopravnega zavarovalstva.

Iz skromnega podjetja, ustanovljenega v letu 1900 z namenom, da se pripravi pot za Kranjsko deželno zavarovalnico, je v 34 letih zrasta mogočna zavarovalna usta-

nova, ki je eno največjih slovenskih podjetij in igra odlično vlogo tudi v vsem jugoslovanskem zavarovalstvu.

Knjiga je pisana po večini na podlagi neobjavljenih listin in spisov ter ima tako tudi svojo znanstveno ceno. Pridejane so

ji številčne in grafične preglednice, ki ponazorujejo izvajanja, v dodatku so objavljene slike iz razvoja Vzaj. zavarovalnice.

Zanimivo delo priporočamo knjižnicam in posameznikom, ki se zanimajo za našo gospodarsko zgodovino. G.

»KRESU« POROČAJO

PISMO MLADCA.

Dragi tovariš urednik! Danes so čudni in težki časi. Mnoga polja čakajo na sejavce. Toda sejavcev ni, sploh dobrih in pridnih delavcev ni. Pač pa je danes vse povsod dobiti polno ljudi, ki samo govore in govorijo ter mečejo okoli sebe visokodoneče fraze, ki nič ne pomenijo. Da, danes je premnogo ljudi, katerih dejanja obstoje le — v besedah. Da bi kaj žrtvovali in trpeli za idejo, jim še na misel ne pride, kakor tudi to ne, da bi stopili med ljudstvo in se z njim porazgovorili in resnično kaj napravili za kmeta in delavca.

In vendar mislim, tovariš urednik, da bodo mogli težka sodobna socialna vprašanja uspešno reševati le trdni in delavni ljudje. Sirokoustneži, kričarji in nergači so pa cokla, ki ovira napredek in ki pomaga nasprotnikom pri njihovem razdiralnem delu. Tako mislimo mi mladi. Zato se bridko motijo tisti, ki mislijo, da je dovolj nekaj demagoškega širokoustenja, da se pridobi mladina.

Vzorov iščemo. Vzor so nam pa možje, ki so žrtvovali vse svoje moči in tudi svojo svobodo za osnovne pravice našega ljudstva. Da, to sem Ti hotel povedati, tovariš urednik: Danes je sicer tak čas, da uspevajo besedarji, toda mi hočemo obracunati s takimi tipi in jih iztebiti. Hočemo ustvariti dobo mož, ki bodo vstopali v življenje z jasnimi in trdimi nazori ter s krepko voljo do dela. Kdor misli o nas drugače, se moti. Bog živi! Tvoj Miha.

PRI FANTIH V ŠIŠKI NA OBISKU.

O fantih v Šiški gre glas, da so silno revolucionarni. Zato mi je bilo nekoliko tesno pri srcu, ko so me povabili, naj jih obiščem in jim predavam. Vendar sem povabilo sprejel in se podal v to zloglasno revolucionarno gnezdo. In kaj sem videl in doživel? V dvorani se je zbrala koraj-

žna in vesela četa fantov iz šišenske fare. Predsednik zavzame svoje mesto in otvori sestanek z molitvijo. To je bilo za me prvo presenečenje. Nato stopi pred fante krepke Šiškar z recitacijo iz sv. Avguština. Molitev in čitanje sv. Avguština; taki so torej naši Šiškarji, to je njihova revolucionarnost. Po recitaciji sem povzel besedo in govoril o razmerju slovenskega katoliškega človeka do države. Pri debati pa sem doživel tretje presenečenje. Pri vseh se je pokazala taka načelna jasnost in trdnost, da sem se čudil, kako je to mogoče, ko je danes vendar bolj moderno imeti zmešane nazore, napadati Cerkev, se navduševati za fašizem ali boljše vizem, zasmehovati versko prepričanje i. t. d.

Sedaj resnično verjamem, da so v Šiški revolucionarji. Bog daj, da bi jih posnemali vsi slovenski fantje. Matija.

FANTJE!

»Kres« hoče biti Vaš. Toda njega ne oblikuje samo urednik, temveč tudi Vi sami. Hočete, da bo pester in zanimiv? Tedaj pišite in pošljite mu kaj. Povejte, kaj delate v društvih, kako se imate. Dopisov manjka, toda potrebni so, da se spoznamo. Kdor pa zna modrovati ali pa celo pesnikovati, ta naj se oglasi, naj zastavi svojo besedo. Urednik bo prispevkov vesel, fantje bodo pa zadovoljni, ko bodo videli da so fantovske vrste še strnjene. Pa povej tovariš urednik, če nima prav

Šenpeterski fant!

Dobro si povedal! Le, da nisi dosleden in ne greš z dobrim zgledom naprej. Ko si se že oglašil, bi vendar tudi kaj povedal, kako in kaj pri Vas delate. Imaš prav: kolikor več bodo fantje pokazali zanimanja za list, toliko lepši in bogatejši bo. Zato fantje, pišite, kar znate, pesmice, črtice,

Urednik.

STORI TO! STORI TO! STORI TO! STORI TO!

STORITO

je knjiga, ki je potrebna po svoji vsebini vsakemu mlademu človeku, po svoji tiskarski tehniki pa je edinstveno delo v slovenščini, delo mojstra - umetnika. — Naslovnna stran platnic je bogato pozlačena, izmed 108 strani vsebine je vsaka zase umetnina: 361 pravil lepega vedenja je obdelanih v trojnem tisku tako spretno in preračunano, da na prvi pogled razbereš, kaj je bolj in kaj manj važno.

Dobi se v belih, modrih, rdečih ali zelenih platnicah, dalje tiskana z rdečimi ali črnimi črkami, na belem ali modrikastem papirju.

CENA 45.— DIN.

DRUŠTVENA NABAVNA ZADRUGA

LJUBLJANA

MIKLOŠIČEVA 7/I.

STORI TO! STORI TO! STORI TO! STORI TO!

NAŠI ODRI

IGRAJO

NAŠE IGRE:

(Zbirka »Ljudskih iger«.)

1. zv. Thuysbaert-Pogačnik, **Slehernik**, duhovna igra Din 8.
2. zv. Timmermans-Veterman-Kuret, **Trije kralji**, božična igra, Din 12.
3. Collalto-Kuret, **Beneški trojčki**, komedija, Din 16.
4. zv. Brenk, **Koroški tihotapci**, ljudska igra, Din 20.

Izven zbirke:

- Ghéon-Kuret, **Tri modrosti starega Wanga**, kitajska igra, Din 8.
Oder, ki naroči 5 izvodov iste igre, je prost avtorske tantijeme.

MISIJONSKA TISKARNA, GROBLJE - DOMŽALE.

LJUDSKA POSOJILNICA

Ljubljana, Miklošičeva c. 6 (v lastni palači)

registrovana zadruga z neomejeno zavezo.

**OBREŠTUJE HRANILNE VLOGE PO NAJUGODNEJŠI
OBREŠTNI MERI.**

NOVE VLOGE ::

VSAK ČAS RAZPOLOŽLJIVE, OBREŠTUJE PO 3%

Domača slovenska zavarovalnica je **VZAJEMNA ŽAVAROVANICA**

v Ljubljani

**v lastni palači ob Miklošičevi in Masarykovi
cesti**

SPREJEMA V ZAVAROVANJE:

1. Proti požaru: a) raznovrstne izdelane stavbe kakor tudi stavbe med časom gradbe; b) vse premično blago, mobilije, zvonove in enako; c) poljske pridelke, žito in krmo.
2. Zvonove in steklo proti razpoki in prelomu.
3. Vse vrste jamstva, nezgod in kaska.
4. Sprejema v življenjskem oddelku zavarovanje na doživetje in smrt, otroške dote, dalje rentna in ljudska zavarovanja v vseh kombinacijah.
5. V posebnem oddelku vodi posmrtninsko zavarovanje Karitas.
6. Posreduje vsa ostala zavarovanja.

PODBURNICE IN GLAVNA ZASTOPSTVA

Celje, Maribor, Zagreb, Split, Sarajevo, Beograd.

KRAJEVNI ZASTOPNIKI

v vseh večjih krajih v Jugoslaviji in v vseh župnijah v Sloveniji.
Proračuni in informacije brezplačno in brezobvezno.

Naslov centrale:

LJUBLJANA — MIKLOŠIČEVA CESTA 19

Telefon 25-21 in 25-22.